

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2008 අගෝස්තු

© දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

කතෘගේ වෙනත් පොත්

1. ආනාපාන සති භාවනාව *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
2. කඨිනානිශංස *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
3. සෝවාන් වීමට නම් *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
4. උපේක්ෂාවෙන් නිවනට *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
5. නිවන ඔබ ළඟමය *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
6. නිවන ඔබටත් *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
7. ශුන්‍යතාවය හා නිවන *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
8. නිවනට ඒකායන මාර්ගයක් *	
9. ලොව්තුරු හුදකලාව	
10. කල්‍යාණ මිත්‍ර සේවනය *	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
11. මෙත් සිතින් නිවන් දකිමු	
12. සතර සතිපට්ඨාන සූත්‍රය	
13. අවිද්‍යාව හා විමුක්තිය	
14. මනෝ පවිචාර හෙවත් මනසේ හැසිරීම් ස්වරූප	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
15. දුක පිරිසිදු දකින්න	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
16. නිවන් සුව මේ ජීවිතයේදීම	
17. සංස්කාර හැර කවර මමෙක් ද	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී
18. නාම රූප දැක නිවනට	නොමිලේ බෙදා දෙන ලදී

(*මෙම පොත් දැනට අවසන් වී ඇත).

මෙම පොත් ගැන සියලුම විමසීම්: අනුරාධ ප්‍රේමරත්න මයා
63/2, සුරමා මාවත,
චන්තේගෙදර පාර, මහරගම.
දුරකථනය: (011) 2 843 062

පිට කවරයේ සැකසුම: ගුණසේන ගමගේ මහතා

මුද්‍රණය: ලිහිට් ප්‍රින්ටින් ඉන්ඩස්ට්‍රීස්
306, ඇඹුල්දෙණිය හංදිය, නුගේගොඩ. දුරකථනය: 071 6829491

හරි දැක්ම - 1

සියලුම හිමිකම් ඇවිරිණි.
දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

ධර්ම දේශනා
දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමියන්ගේ භාවනාවට අදාළ ධර්ම දේශනා 300ක්
පමණ ඇසීමටත්, ඉහත පොත් අතුරෙන් පොත් 10ක් කියැවීමටත් මෙම
වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න: www.damruwana.org

පුණ්‍යානුමෝදනාව යි.

මෙම පොත මුද්‍රණය කිරීම සඳහා

අනුග්‍රහය දැක් වූ අය

- 1. එම්. ජයසේකර මිය - ඕස්ට්‍රේලියාව - 10,000/=
- 2. ජයරාණී කොඩිකාර මිය - නවසීලන්තය- 6000/=
- 3. මාලනී මෙන්දිස් ඇතුළු අය - පිලිපීන්දල - 10,000/=
- 4. එස්. සුභසිංහ මයා - මහරගම - 5000/=
- 5. වසන්තා කරුණාරත්න විස - කඩවත - 1000/=
- 6. යූ. ජී. ආරියවතී මිය - කොළඹ 5 - 2000/=
- 7. චින්තා ප්‍රේමතිලක මිය - බත්තරමුල්ල - 2000/=
- 8. ජයන්ති අමරකෝන් මිය - රුක්මල්ගම - 1500/=
- 9. ජේ. එස්. අප්පුහාමි මයා - නිකවැරටිය - 1000/=
- 10. ආර්. රණසිංහ මිය - අන්තිඩිය - 1000/=
- 11. විශාකා වික්‍රමතුංග මිය - මහනුවර - 1000/=

ඔබ සැම දෙනාටම මෙම පුණ්‍ය ශක්තිය මෙලොව පරලොව යහපත සලසා ගැනීම සඳහාත්, නිවනින් සැනසීම සඳහාත් හේතු වාසනා වේවා !

කාරුණික ඉල්ලීම යි

ප්‍රායෝගික අත්දැකීම් පාදක කරගෙන කළ අපගේ ධර්ම දේශනා කැසට් පටි, සංයුක්ත තැටි, වෙබ් අඩවි දේශනා හා මුද්‍රිත පොත් හෝ මුද්‍රිත හෝ වූ අන්පිටපත් ඒ අයුරින් ම තමන් ගේ දේ ලෙසින් කියන - ලියන - වාදනය වන අවස්ථා ඇත. ධර්මය පිලිබඳ මසුරු කමක් මා හට හෝ මැන, එවැනි දේ ගැන විරෝධයක් ද නැත. එහෙත් එසේ කරන අය ගැන, කියන අසන අය "වරදවා" තේරුම් ගන්නා බැවින්, එවැනි උපුටා ගැනීමක් කරන විට ඒ බව සඳහන් කරන්නේ නම්, අන් අය මුළාවට පත් නො වන බව කාරුණාවෙන් සලකන්න.

පිටිසුම

“හරි දැක්ම” නමින් පළ කෙරෙන සම්මා දිවිය පිළිබඳව ලියවෙන මෙම පොත් පෙළ ඉදිරිපත් කිරීමට අදහස් කළේ බොහෝ බෞද්ධයන් තුළ සම්මා දිවිය ගැන එතරම් අවබෝධයක් නො මැති බැවිනි. සෑම බෞද්ධයකුම ප්‍රාර්ථනය කරන නිර්වාණය අවබෝධ කිරීමට නම්, අනිවාර්යයෙන් ම ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ගුණ ධර්ම දියුණු කළ යුතු වේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගාංග දියුණු නො කර කෙඳිනකවත් නිවන් අවබෝධ කළ හැකි නො වේ.

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පළමුවෙන්ම දැක්වෙන්නේ සම්මා දිවියයි. “නත්‍ර භික්ඛවේ සම්මා දිවිය පුබ්බඛමා හෝති” - සම්මා දිවිය මහණෙනි, පූර්වාංගම වේ යනුවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දක්වා ඇත.

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගාංග වලට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම හැඳින්වෙන්නේ “අට්ඨ මිච්ඡත්ත” නමිනි.

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය	අට්ඨ මිච්ඡත්ත
1. සම්මා දිවිය - යහපත් දැකීම	මිච්ඡා දිවිය - වැරදි දැකීම
2. සම්මා සංකප්ප - යහපත් සංකල්පනා සංකල්පනා	මිච්ඡා සංකප්ප - වැරදි සංකල්පනා
3. සම්මා වාචා - යහපත් වචන	මිච්ඡා වාචා - වැරදි වචන
4. සම්මා කම්මන්ත- යහපත් කර්මාන්ත	මිච්ඡා කම්මන්ත- වැරදි කර්මාන්ත
5. සම්මා ආජීව - යහපත් ආජීවය	මිච්ඡා ආජීව - වැරදි ආජීවය
6. සම්මා වායාම - යහපත් වෑයම	මිච්ඡා වායාම - වැරදි වෑයම
7. සම්මා සති - යහපත් සතිය	මිච්ඡා සති - වැරදි සතිය
8. සම්මා සමාධි - යහපත් සමාධිය	මිච්ඡා සමාධි - වැරදි සමාධිය

මිච්ඡා දිවිය ආදී අට්ඨ මිච්ඡත්ත ධර්මයන් මැඩ ගෙන, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වැඩිම සඳහා සම්මා දිවිය පෙරටු විය යුතු ය. “කතඤ්ච භික්ඛවේ සම්මා දිවිය පුබ්බඛමා හෝති: මිච්ඡා දිවිය මිච්ඡා දිවියි පජානාති, සම්මා දිවියි. සම්මා දිවියි පජානාති. සාස්ස හෝති සම්මා දිවියි” මහණෙනි මිච්ඡා දිවිය මිච්ඡා දිවිය යැයි දැන ගනී, සම්මා දිවිය සම්මා දිවිය යැයි දැන ගනී. එසේ ඇති වන දැනුම සම්මා දිවියි නම් වේ.

මෙලෙසින්ම “මිච්ඡා සංකප්පං මිච්ඡා සංකප්පෝති පජානාති, සම්මා සංකප්පං සම්මා සංකප්පෝති පජානාති. සාස්ස හෝති සම්මා දිවියි” ආදී වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරා තිබේ. මිච්ඡා සංකල්පනා මිච්ඡා සංකල්පනාවන් ලෙසින් දකී. යහපත් සංකල්පනා යහපත් සංකල්පනාවන් ලෙසින් දකී. එසේ දැකීමට සම්මා දිවිය පෙරටු විය යුතු ය.

මිච්ඡා වාචා - සම්මා වාචා, මිච්ඡා කම්මන්ත - සම්මා කම්මන්ත, මිච්ඡා ආජීව - සම්මා ආජීව, ආදී කරුණු යථා පරිදි දැක්මට ද සම්මා දිවිය පූර්වංගම විය යුතු ය.

මෙම පොත් පෙළේ අන්තර්ගත වන්නේ අප විසින් සම්මා දිවිය පිළිබඳව කළ දේශනා මාලාවක් සුළු සුළු වෙනස්කම් කිහිපයක් පමණක් කරමින් ඒ ආකාරයෙන්ම ඉදිරිපත් කිරීමකි. සම්මා දිවිය පිළිබඳ සම්පූර්ණ විස්තරයක් කිරීමට නම්, ඒ සඳහා අඩුම වශයෙන් පැයක පමණ වන දේශනා 1000ක් වත් කිරීමට සිදු වේ. එහෙත් මෙවැනි පොත් පෙළකින් එවැනි දීර්ඝ විස්තරයක් කිරීමට කිසිදු හැකියාවක් නො මැත.

“අත්ථි භික්ඛවේ සම්මා දිවියි සාසවා පුඤ්ඤාභාගියා උපධිවේපක්කා. අත්ථි භික්ඛවේ සම්මා දිවියි අරියා අනාසවා ලෝකුත්තරා මග්ගඛා” මහණෙනි, ආශ්‍රව සහිත වූ, පුණ්‍යමය වූ, විපාක ගෙන දෙන්නා වූ සම්මා දිවියක් ඇත. ආර්ය වූ, ආශ්‍රව රහිත වූ, ලෝකෝත්තර මාර්ගාංගයක් වන්නා වූ සම්මා දිවියක් ඇත. මෙලෙසින් සම්මා දිවිය ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් දෙකකින් විස්තර කළ හැකි ය.

ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය විස්තර කොට වදාරා ඇත්තේ මෙලෙසිනි: “යා ඛො භික්ඛවේ, අරිය විත්තස්ස අනාසව විත්තස්ස අරිය මග්ග සමඛගිනෝ අරිය මග්ගං භාවයතෝ පඤ්ඤා පඤ්ඤාඤ්ඤියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගො සම්මා දිට්ඨි මග්ගඛං, අයං චුච්චති භික්ඛවේ සම්මා දිට්ඨි අරියා අනාසවා ලෝකුත්තරා මග්ගඛා.”

මහණෙනි, ආර්ය සිත් ඇති, අනාශ්‍රව සිත් ඇති, ආර්ය මාර්ගාංග සමන්තාගත වූ, ආර්ය මාර්ගය වඩන කෙනකුගේ යම් ප්‍රඥාවක්, ප්‍රඥා ඉඤ්ජියක්, ප්‍රඥා බලයක්, ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගයක්, සම්මා දිට්ඨියක්, මාර්ගාංගයක් ඇත් ද එයට ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය යැයි කියනු ලැබේ.

මේ අනුව සෝවාන් වීමේ සිට රහත් මාර්ග ඵල සාක්ෂාත් කිරීම දක්වාම ඇති කර ගත යුතු යම් ප්‍රඥාවක්, විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දත යුතු යම් යථාවබෝධ ඥානයක් ඇත් ද ඒ සියල්ලම සම්මා දිට්ඨියට ඇතුළත් වන බව දත යුතු ය.

1. සියළුම සංස්කාර අනිත්‍ය වශයෙන් දැකීම.
2. සියළුම සංස්කාර දුක් වශයෙන් දැකීම.
3. සියළුම ධර්ම ආනාත්ම වශයෙන් දැකීම.
4. පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම පිළිබඳ දැනීම.
5. චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්ම පිළිබඳ දැනීම.
6. නාම රූප, ඒවායේ සමුදය - නිරෝධය - නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දැකීම.
7. පඨවි ආදි ධාතු 6 දැකීම.
8. චක්ඛු ධාතු ආදි ධාතු 18 දැකීම.
9. පංචස්කන්ධ ධර්ම, ඒවායේ සමුදය - නිරෝධය - නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව, ආශ්වාදය, ආදීනවය, නිස්සරණය දැකීම.
10. ආයතන 6, ඒවායේ සමුදය ආදිය දැකීම.
11. බාහිර ආයතන 6, ඒවායේ සමුදය ආදිය දැකීම.

12. ආශ්‍රව, ආශ්‍රව සමුදය - නිරෝධය - නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දැකීම.
13. සත්ත විසුද්ධි දැකීම.
14. විදර්ශනා ඥාන දැකීම.
15. විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දත යුතු ධර්ම දැකීම.
16. පිරිසිඳ දත යුතු ධර්ම දැකීම.
17. ප්‍රභාණය කළ යුතු ධර්ම දැකීම.
18. සාක්ෂාත් කළ යුතු ධර්ම දැකීම.
19. නව ලෝකෝත්තර ධර්මයන් දැකීම.

මේ ආදී ධර්මයන් පිළිබඳව ඇති කර ගත යුතු නිවැරදි අවබෝධයන් සියල්ලම සම්මා දිට්ඨියට අන්තර්ගත වේ.

මේ කරුණු අතුරෙන් පටිසම්භිදා මග්ග පාළියේ පෙය්‍යාල මුඛයෙන් දක්වා ඇති විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දත යුතු ධර්ම කරුණු පමණක් විස්තර වශයෙන් බලන විට 7000 කටත් වඩා අධික ප්‍රමාණයක් තිබේ. ඒ එකිනෙකක් ගැන දීර්ඝ විස්තරයක් ඉදිරිපත් කරන්නේ නම්, ඒ සඳහා කොපමණ කාලයක් ගත වේවි ද කියන කරුණ ඔබටම අවබෝධ වනු ඇත. අනෙක් අතට නිවන් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා ඒ සියල්ලම දැන ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය ද නො වේ. ඒ අතුරෙන් පහත දැක්වෙන කරුණු පිළිබඳව ඇති කර ගත යුතු සම්මා දිට්ඨිය නිවන් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා බෙහෙවින් ප්‍රයෝජනවත් වනු ඇත.

1. ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය මනස යන ඉඤ්ජිය පටිබද්ධිත වූ සම්ඵස්සායතන 6, ඒවායේ සමුදය - නිරෝධය- නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව. ආශ්වාදය - ආදීනවය - නිස්සරණය දැකීම.
2. පංචස්කන්ධය - ඒවායේ සමුදය ආදිය දැකීම.
3. ධාතු 6 ක් වශයෙන් හෝ 18 ක් වශයෙන් දැකීම. ඒවායේ සමුදය ආදිය දැකීම.
4. ඉඤ්ජිය 22 දැකීම.

5. දෙතිස් කුණප දැකීම.
6. විදර්ශනා ඥාන දැකීම.
7. සත් අනුපස්සනාවන් දැකීම.
8. අටළොස් අනුපස්සනාවන් දැකීම.
9. රූපාවචර ධ්‍යාන, අරූපාවචර ධ්‍යාන, සතර බ්‍රහ්ම විහරණ ආදිය දැකීම.
10. පටිච්ච සමුප්පාද දර්ශනය.
11. බෝධි පාක්ෂික ධර්ම 37 දැකීම.
12. සංයෝජන ප්‍රභාණය දැකීම.
13. චතුරාර්ය සත්‍යයන් දැකීම, ඒවායේ පිළිනටිය ආදී අර්ථයන් දැකීම.

මෙම පොත් පෙළේ ඉදිරියේ දී පළ කෙරෙන පොත් වල “පිටිසුම” කොටසේ මේ එකිනෙකක් ගැන කෙටි හැඳින්වීමක් ඉදිරිපත් කිරීමට අදහස් කරමි. මේ සියල්ලම සම්මා දිට්ඨියට ඇතුළත් වන ධර්ම කරුණු වේ.

එබැවින් මෙම පොත් පෙළ මැනවින් හදාරා ඒ පිළිබඳව හොඳ අවබෝධයක් ඇති කර ගන්න. එය කෙදිනක හෝ නිවන් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා ඒකාන්ත වශයෙන් ම හේතු වනවා ඇත. එසේම වේවා !

මේ දේශනාවන් අසා එහි අත් පිටපත් ලියා දුන් හෝමාගම කුසුමා ජයසිංහ මහත්මියට ඒ කුශල ශක්තියම නිවන් අවබෝධ කර සසර දුක නිම කිරීම සඳහාම හේතු වාසනා වේවා !

සැම දෙනාටම හිවන් සුව ම අත් වේවා !

දන්කන්දේ ධම්මරතන හිමි

2008 අගෝස්තු

දුරකථනය: 060 2 140 837

වෙබ් අඩවිය: www.damruwana.org

සම්මා දිට්ඨිය

අද සිට මේ අයට සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳ දේශනා මාලාවක් ඉදිරිපත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙනවා. මේ සෑම කෙනෙකුම නිවන් ලැබීමට නම්, අනිවාර්යයෙන්ම ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ගුණ ධර්ම දියුණු කර ගත යුතු ම යි. එහි පළමුවෙනි අංගය වශයෙන් තමයි සම්මා දිට්ඨිය බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තිබෙන්නේ.

“තුම්හේ හි කිච්චං ආතප්පං

අක්ඛාතාරෝ තථාගතා”

කියලා දැක්වූ පාඨයක් තිබෙනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්. ඔබලා ඔබලා විසින්ම උත්සාහ ගත යුතු යි. බුදු වරුන්, නැත්නම් බුදු භාමුදුරුවන්ගේ ශ්‍රාවකයන් මාර්ගය කියා දීම පමණයි කරන්නේ. ඒක නිසා මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ගුණ ධර්ම මේ අය විසින්ම දියුණු කර ගත යුතු යි කියන අදහස තරයේ සිතට කාවද්දවා ගත යුතු යි. නිවන් ලැබීමට නම් මා විසින් අනිවාර්යයෙන් ම මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ගුණ ධර්ම දියුණු කර ගත යුතු ම යි කියන අදහසේ පිහිටලා, ඒ ගුණ ධර්ම දියුණු කර ගන්නට උත්සාහ ගන්නට ඕනෑ. ඒ ගුණ ධර්ම දියුණු කර ගත යුතු වන්නේ තම තමා විසින්ම යි. වෙන කෙනකුට ඒවා කරලා දෙන්නට බැහැ. සම්මා දිට්ඨිය කියන්නේ මේකයි කියලා විස්තර වශයෙන් කරුණු ඉදිරිපත් කරන්නට මට පුළුවන්. නමුත් මේ අය සතු යි ඒ කරුණු තමා ම අවබෝධ කර ගන්නා එක.

මේ අවබෝධය කියන එක දැනීමක් නො වෙයි. පොතක් පතක් කියවලා, දේශනයක් අහලා ලබා ගන්නා සංඥාවක් නො වෙයි. තමාගේම

සිත තුළින් ඇති කර ගත යුතු අවබෝධයක්. ඒ අවබෝධය- සම්මා දිවිය පිළිබඳ පවත්නා ඒ යථාවබෝධය-නැත්නම් නිවන් දකින්නට බැහැ. නිවන් දකින්නේ සම්මා දිවිය හරියට පැහැදිලිව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ලෙස භාවනාවෙන් අත් දැකීම තුළින්.

එතකොට සම්මා දිවිය කියන කොට බොහෝ බෞද්ධයන් කල්පනා කරනවා අපි නම් සම්මා දිවියකයෝ ය, අන්‍ය ආගම් අය මිථ්‍යා දිවියකයෝ ය කියලා. මේකේ සියයට සියයක්ම සම්පූර්ණ සත්‍ය භාවයක් නැහැ. ඉතා සුළු සත්‍යයක් පමණයි තිබෙන්නේ.

සම්මා දිවියේ ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් දෙකක් තිබෙනවා. කම්මස්සකතා සම්මා දිවිය සහ විපස්සනා සම්මා දිවිය වශයෙන්. කම්මස්සකතා සම්මා දිවිය කියලා කියන්නේ කුශල් තිබෙනව ය, අකුශල් තිබෙනව ය, කුශලාකුශල කර්ම වල විපාක තිබෙනව ය කියලා පිළිගන්නා එකට. යම්කිසි ලබ්ධිකයෙක් හිතනවා නම් කුශල් කියලා දෙයක් නෑ, අකුශල් කියලා දෙයක් නැහැ, ඒ කුශලාකුශල කර්ම වල විපාකයක් කියලා දෙයක් නැහැ කියලා, එවැනි කෙනෙක් මිථ්‍යා දෘෂ්ටිකයෙක් කියලා අපිට කියන්න පුළුවන්. නිවන් ලැබීමට බලාපොරොත්තු වන කෙනකුට ඉතාමත් අවශ්‍ය වන්නේ කම්මස්සකතා සම්මා දිවියට අමතරව විපස්සනා සම්මා දිවිය යි, විදර්ශනාව පිළිබඳ ඇති කර ගන්නා සම්මා දිවිය යි.

ඒ සම්මා දිවිය පිළිබඳව විවිධ සූත්‍ර වල විවිධාකාරයෙන් දේශනා කරපු දේශනා රාශියක් තිබෙනවා. ඒවා පිළිබඳව ඉදිරි දේශනා වලදී මේ අයට කරුණු දැන ගන්නට පුළුවන් වෙයි.

උදාහරණ වශයෙන් කථා කරනවා නම් මජ්ඣිම නිකායේ සම්මා දිවිය කියලා සූත්‍රයක් තිබෙනවා. එහි සම්මා දිවිය විස්තර කරලා තිබෙනවා 16 ආකාරයකින්. තවත් විවිධ සූත්‍ර වල විවිධ ආකාරයන් සම්මා දිවිය දේශනා කරලා තිබෙන්නේ.

බොහෝ අවස්ථා වල දී සම්මා දිවිය විස්තර කරන කොට බුදුහාමුදුරුවෝ යොදා ගත් පොදු පාඨයක් තිබෙනවා.

'කතමාව භික්ඛවේ සම්මා දිවිය? යං බෝ භික්ඛවේ දුක්ඛේ ඤාණං, දුක්ඛ සමුදයේ ඤාණං, දුක්ඛ නිරෝධේ ඤාණං, දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී පටිපදාය ඤාණං, අයං වුවචනි භික්ඛවේ සම්මා දිවිය' කියලා. මේක බොහෝ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්මා දිවිය විස්තර කිරීමේදී ඉදිරි පත් කර ඇති පාඨයක්. මොකක්ද මහණෙනි, සම්මා දිවිය කියන්නේ? යං බෝ භික්ඛවේ දුක්ඛේ ඤාණං ..... දුක පිළිබඳ නුවණක් ඇත්නම් දුක්ඛ සමුදයේ ඤාණං ..... දුක්ඛ සමුදය පිළිබඳ නුවණක් ඇත්නම් දුක්ඛ නිරෝධේ ඤාණං ..... දුක්ඛ නිරෝධය පිළිබඳ නුවණක් ඇත්නම් ඒ වගේම දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාය ඤාණං ..... දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ නුවණක් තිබෙනවා නම්, මෙන්න මේ නුවණට තමයි මහණෙනි, සම්මා දිවිය කියන්නේ.

දුක්ඛේ ඤාණං

මේ අයට හිතෙන්නට පුළුවන් මේවා අපි දන්නවා නේද, අප තුළ සම්මා දිවිය දැන් ඇති වෙලා තිබෙනවා නේද කියලා. ඒක වැරදි අවබෝධයක්. දුක්ඛේ ඤාණං ... දුක පිළිබඳ ඥානය කියන කොට මේ අයගේ සිතට නිතැතින්ම වාගේ මතු වෙලා එන්නට පුළුවන් අර බුදුහාමුදුරුවෝ දුක්ඛ සත්‍යය විස්තර කරන කොට කියපු පාඨය. මොකද ධර්මය අහල අහලා, පොත් පත් කියවල කියවලා ධර්මය ගැන හොඳ අවබෝධයක් තිබෙන පිරිසක් මේ අය. දුක ගැන කියන කොට "ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, ව්‍යාධිපි දුක්ඛෝ, මරණමිපි දුක්ඛං, සෝක පරිදේව දුක්ඛං දෝමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියේහි සම්පයෝගෝ දුක්ඛෝ, පියේහි විප්පයෝගෝ දුක්ඛෝ, යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං සඛ්ඛිත්තේන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා" කියන පාඨය මේ අයට මතක ඇති. මේවා මතක තිබූ පමණින්, නැත්නම් කෙනකුට කියන්න පුළුවන් වූ පමණින් තමා දුක්ඛ සත්‍යය පිළිබඳ යහපත් දැක්මක් ඇති කර ගත්තු කෙනකු කියලා හිතලා රැවටෙන්නට එපා.

ජාතිපි දුක්ඛා- ජාතිය දුකක් කියලා කියන කොටම මේ ජාතිය නිසාම යි මේ දුක් ඇති වෙන්නේ කියන එක පිළිබඳව පැහැදිලි

අවබෝධයක් තමාගේ සිතට කා වැදී පෙනී යා යුතු යි. සංසාරය පුරා අපි මේ විධියට කොච්චර නම් ජාතිය නිසා දුක් විඳල දුක් විඳල දුක් විඳලා පැමිණිලා තිබෙනවා ද කියන කරුණ සිතට මැනවින් පෙනී යන්නට ඕනෑ. අනමතග්ගෝයං හික්ඛවේ සංසාරෝ, පුබ්බාකෝටි න පඤ්ඤායති මේ සංසාරයේ මූලක් දක්වන්නට බැරි තරම් දීර්ඝ යි. මූල දක්වන්නට බැරි තරම් ම අති දීර්ඝ සංසාරයක අපි මේ ගමන් කරන්නේ. ඒ සංසාරයේ ගමන් කරන විට, විවිධ තැන් වල ජාති දුක් අපි අත් දැක්කා. ඒ කියන්නේ මනුෂ්‍ය ලෝකයේ පමණක් නො වෙයි, තිරිසන් ලෝක වල, ප්‍රේත ලෝක වල, සතර අපා වල, විවිධ තැන් වල ඉපදිලා අනන්ත අප්‍රමාණ දුක් වින්දා ජාතිය නිසා. අපි මේ මනුස්ස ලෝකයේ ඉපදුනේ නැත්නම් මේ දක්වා අපි යම්තාක් දුක් වින්දා නම් ඒ දුක් එකක් වත් අපට අත් දැකින්නට ලැබෙන්නේ නැහැ. දුකක් තිබෙනවා නම් ඒ දුකේ සම්භවය ආරම්භය වන්නේ ජාතිය යි. ඒක නිසා මේ ජාතිය කියන එක ඒකාන්ත වශයෙන්ම දුකක් කියන එක තමන්ට පැහැදිලිව ම පේන්නට ඕනෑ.

අතීත සංසාරයේ කොච්චර නම් මේ ජාතිය නිසා දුක් වින්ද ද, ප්‍රේත ලෝක වල දුක් වින්ද ද, තිරිසන් ලෝක වල දුක් වින්ද ද, මනුෂ්‍ය ලෝකයේ දුක් වින්ද ද, මේ ජීවිතයේ කොතෙක් දුක් විඳලා තිබෙනව ද, ඉදිරියේදී කොතෙක් දුක් විඳින්නට සිදු වෙනව ද, ඒ වගේම යටත් පිරිසෙයින් සෝවාන් වත් වුනේ නැත්නම් අනාගත භව වල දී කොපමණ කාලයක් නම් මේ ජාතිය නිසා දුක් විඳින්නට සිදු වෙනව ද කියන එක තමන්ට ම පැහැදිලිව පෙනී යා යුතු යි. එසේ පෙනෙන විට මේ ජාතිය ඒකාන්ත වශයෙන්ම දුකක්, දුකක් ඇති කර දෙන හේතුවක් කියලා පැහැදිලිවම තමන්ට ම අවබෝධ වෙලා පෙනෙනවා නම්, ඒ ජාතිය පිළිබඳව ඇති වන සම්මා දිට්ඨිය තරමක් දුරට හෝ ඇතිවුනා කියලා සිතන්නට පුළුවන්.

ජරා'පි දුක්ඛා - ජරාවත් දුකක්. සාමාන්‍යයෙන් ජරාවට පත් වෙන තෙක් කෙනකුට ජරා දුක තේරුම් ගන්නට අපහසු යි. නමුත් සංසාරය පුරා කොයිතරම් නම් ජරා දුක් විඳලා තිබෙනව ද කියන කාරණාව, වෙනත් ජරාවට පත් වූ සත්වයන් විඳින දුක අනුව, ඒ අනුසාරයෙන් අපට

තේරුම් ගන්නට පුළුවන් ශක්තියක් තිබෙන්නට ඕනෑ. මේ සංසාරය පුරා ඉපදිවිච වාර ගණන පොළවේ වැලි කැට ගණනින්වත් කියන්නට බැරි තරම් අසීමිත යි. ඒ තරම් වාර ගණන් වලදී අනන්ත අප්‍රමාණ ජරා දුක් විඳල තිබෙනවා මනුෂ්‍යයන් වශයෙන්, තිරිසන් සතුන් වශයෙන් ආදී විවිධ තැන්වල ඉපදෙමින්. එතකොට මේ ජරාවට පත් වුනාට පස්සේ ඇස් කන් නාසා ආදී ඉඤ්ඤයන් දුර්වල වෙලා, අත පය වාරු නැතුව, ඇගේ ශක්තිය නැති වෙලා, එතනම ඔත්පොළ වෙලා, සමහර විට මල මූත්‍රා පවා තමන්ට සෝදා පවිත්‍ර කර ගන්නට නො හැකි තත්වයකට පත් වෙලා, ඒ මල මූත්‍ර ගොඩිම වැතිරෙමින් මහා දුක් සමහර විට අවුරුදු පහ දහය පහළොව එක දිගට විඳලා තිබෙනවා. මේ ජීවිතෙත් ඒ විධියට විඳින්නට සිදු වන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම අනාගත භව වලදීත් ඒ දුක් විඳින්නට සිදු වෙනවා. මේ ජරාව ඒකාන්ත වශයෙන්ම දුකක්. මෙවැනි ජරා දුකක් ගෙන දෙන ඇඟකුයි, මෙවැනි ජරා දුකක් ගෙන දෙන සිතකුයි මේ අල්ලා ගෙන දඟලන්නේ 'මම' කියලා හිතා ගෙන, 'මගේ' කියලා හිතා ගෙන. මේ තරම් ජරා දුකක් ගෙන දීමට හේතු පාදක වන, ජරා දුකක් ගෙන දෙන ස්ථානය වන මේ ශරීරයයි මේ සිතයි මෙලෙසින් මේ උපාදාන කරන්නේ, මේකටයි ආශා කරන්නේ බැඳෙන්නේ කියන අවබෝධය තමන්ට ඇති විය යුතු යි. මේ ජරාව දුකක් කියලා යම්තම් යමක් කියවලා, යම්තම් යමක් අහලා ඒ ගැන හැඟීම් මාත්‍රයක් ඇති කර ගත්තු පමණින් තමාගේ සම්මා දිට්ඨිය සෘජු වෙලා පවතිනවා කියලා හිතනවා නම් ඒක මූළාවක්.

ව්‍යාධියත් දුකක්. අනන්ත අප්‍රමාණ ව්‍යාධි දුක් තිබෙනවා ලෝකේ. හිසේ සිට පාදාන්තය දක්වා හැදෙන රෝග කියන්නට බැරි තරම් විශාල ප්‍රමාණයක් තිබෙනවා. අපි හිතනවා නම් අපි නිරෝගි යි කියලා ඒක අපේ තියෙන මෝඩ කමක්, මූළාවක්. ඕනෑම රෝගයක් ඕනෑම අවස්ථාවක දී හැදෙන්නට පුළුවන්. අතීත සංසාරයේ අපි මේ සෑම රෝගයකින්ම දුක් විඳලා තිබෙනවා කියන්නට බැරි තරම් ප්‍රමාණයක්. තිරිසන් සත්වයෝ වෙලා ඉපදිලා එහෙම දුක් වින්දා නම්, අපිට වගේ ඔවුන්ට ඇප උපස්ථාන කරන්නට කෙනකුත් නෑ, බෙත් හේත් දෙන්නට කෙනකුත් නැහැ.

ඒ රෝගයෙන්ම සමහර විට මරණයට පත් වන තෙක්ම අතිශයින් දරුණු දුක් විඳින්නට සිදු වුනා, සිදු වෙනවා. එවැනි දුක් අපි අනන්ත අප්‍රමාණවත් විඳලා තිබෙනවා. මේ ජීවිතය පුරා අනාගතයේ දී තව මොන මොන රෝග හැදෙන්නට තිබෙනවා ද හැදෙයි ද කියලා කාටවත් කියන්නට බැහැ. අද අපි මෙහෙම හිටියට සමහර විට හෙට වෙන කොට අංශභාග වැනි රෝගයන්ට පත් වෙලා ඇදෙන් නැගිටින්නට බැරි තත්ත්වයක් උද්ගත වන්නට පුළුවන්. ඒක නිසා විවිධාකාර රෝග පීඩා මේ සංසාර සාගරයේ වසන කාලය තුළ දී අපි අත් දැක්කා ය, මේ ජීවිතයේදීත් අත් දකින්නට සිදු වෙනව ය, අනාගත හව වලදීත් අත් දකින්නට සිදු වෙනව ය කියන අවබෝධය ඇති වෙලා, ඇති කර ගෙන, මෙවැනි විශාද දුකක් ලබාදෙන මේ කයයි සිතයි, මේ නාමරූප ධර්ම, මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම නේද මම මෙලෙසින් මුළාවෙන් යුතුව මම කියලා හිතන්නේ, මගේ කියලා හිතන්නේ, ආශා කරන්නේ, බැඳෙන්නේ, උපාදාන කරන්නේ කියලා තමන්ටම අවබෝධ වෙලා තමන්ගේ මෝඩකම තමන්ට පෙනී යා යුතු යි. එසේ නැතුව මේ ජරාව දුකක්, ලෙඩ හැදෙන එක දුකක් කියලා හිතන එක නො වෙයි මෙයින් මම අදහස් කරන්නේ.

මරණමිපි දුක්ඛං - මරණයත් දුකක්. අපි අතිශයින්ම දුක් විඳල දුක් විඳලා, අවුරුදු ගණන් දුක් විඳලා මරණයට පත් වූ අවස්ථා කියන්නට බැරි තරම් අසීමිත ගණන්. අපි සංසාරය පුරා එවැනි දුක් විඳලා තිබෙනවා. ඔය තිරිසන් සතුන් වගේ අය ඔත්පොළ වෙලා, වයසට ගිහිල්ලා, ජරාවට පත් වුනාට පස්සේ, මරණ දුක් විඳිනවා අවුරුදු ගණන් සමහර විට කිසි කෙනකුගේ පිහිටක් සරණක් නැතුව. මනුෂ්‍යයන් පවා සමහර අවස්ථාවල අපට දක්නට ලැබෙනවා කිසි කෙනකුගේ පිහිටක් සරණක් නැතුව බොහෝ මරණ දුක් විඳි විඳා සිටින අවස්ථා. කොයි ආකාරයෙන් මරණයට පත් වෙයිද කියන්නට දන්නේ නැහැ. කොතනදී මරණය සිදු වෙයි ද කියන්නට දන්නේ නැහැ. මෙවැනි මරණ දුකක් ගෙන දෙන ශරීරයක් තමයි අපි මේ නලවන්නේ. ඒකට තමයි මේ ආශා කරන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් තැනක දී උපමාවක් කියනවා, මහණෙනි විශාල පර්වත තුනක් තුන් පැත්තකින් පෙරළි පෙරළි එනවා. මැද පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා. මේ පුද්ගලයා ළඟට ඒ පර්වත තුන පෙරළි පෙරළි

ආවාට පස්සේ මේ පුද්ගලයා තැලිලා පොඩ්වෙලා මැරිලා නැත්තටම නැති වෙලා යනවා. මේ වගේ මහණෙනි නුඹලට ජරා දුක මේ පැත්තකින් එනවා, ව්‍යාධි දුක තවත් පැත්තකින් එනවා, මරණ දුක තවත් පැත්තකින් එනවා, කුමන භාසායක් ද මහණෙනි නුඹලට මෙවැනි දුක් වලින් වෙළී සිටින විට.

“කෝනු භාසෝ කිමානන්දෝ නිච්චං පඡ්ඡලිතේ සති”

කියලා දක්වලා තිබෙනවා. මොන භාසායක් ද මොන සතුටක් ද මේ ආකාරයෙන් නිරන්තරයෙන් දැවෙන සංසාර දුක් වලින් අපි වට වෙලා සිටින විට.

මේවා ගැන අවබෝධයක් නැති කෙනකුට දුකක් ඇති වෙන්නට පුළුවන් තමන්ගේ නෑදෑ හිත මිත්‍රයෙක් මැරුණට පස්සේ. ඒක එහෙමිම ම අමතක වෙලා යනවා. එවිච්චයි. නමුත් තමන් සංසාරය පුරා කොච්චර මරණ දුක් වින්ද ද, අනාගතයේ දී විඳින්නට සිදු වෙයි ද කියලා ඒ අය හිතන්නේ නැහැ. මේ තරම් මරණ දුකක් ලබා දෙන මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් කෙරෙහි ඇලිය යුතු ද කියන එක තමන්ටම පැහැදිලිව පෙනී යා යුතු යි. මොකද, දුකකට ඇලෙන්නේ යම් කිසි කෙනෙක් මේක දුකක් කියලා දන්නේ නැති නිසා. මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය දුකක් වශයෙන් ම හරියට දකිනවා නම් කිසි කෙනෙක් මේ පංචස්කන්ධ ලෝකයට ඇලෙන්නේ නැහැ. මේක උපාදාන කරන්නේ නැහැ, මේවාට ආශා කරන්නේ නැහැ. නමුත් එහෙම ආශා කරන්නේ ඇලෙන්නේ බැඳෙන්නේ මේ දුක ගැන පැහැදිලි අවබෝධයක් නැති නිසා. දුක පිළිබඳව ඇති කර ගත යුතු සම්මා දිට්ඨිය ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස ඇති වී නැති නිසා.

ඊළඟට අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග දුක් තිබෙනවා, ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුක් ඇති වෙනවා. කායික දුක් ඇති වෙනවා, මානසික දුක් ඇති වෙනවා, තවත් විවිධාකාර දුක් තිබෙනවා. මේවා ගැන එක එකක් වෙන් වෙන් වශයෙන් කියන්නට අවශ්‍ය නැහැ, ඒවා ඕනෑම කෙනකුට තෙරුම් ගත හැකි සරල කරුණු නිසා.

ඊළඟට සංඛිත්තේන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා- කෙටියෙන් කියනවා නම් මේ පංචස්කන්ධයේ පැවැත්ම ම යි මහණෙනි, දුක කියන්නේ. මේක

මිනිසුන්ට තේරෙනවා නම්, මේ ලෝක සත්වයාට තේරෙනවා නම්, මේ පංචස්කන්ධයේ පැවැත්ම ම යි දුක කියලා, මේ දුකකට ආශා කරයි ද, මේ දුකක් ලබා ගැනීමට බලාපොරොත්තු වෙයි ද, අනාගත භව වල දී මෙවැනිම පංචස්කන්ධ සංඛ්‍යාත දුකක් ඇති කර ගැනීමට අවශ්‍ය කුශලාකුශල කර්ම සංස්කාර රැස් කරයි ද? ටිකක් හිතලා බලන්න. තමන්ගේ හිතට තමන්ට පේන්නට ඕනෑ මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය දුකක් වශයෙන් මම හරියට අවබෝධ කරලා තිබෙනව ද, මට ඒක වැටහිලා මං ඒක පිළිඅරගෙන තිබෙනව ද කියලා. නිකන් සංඛිත්තේන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා කියලා ඔහේ කියයි. එහෙම ඇහුවට කීවට වැඩක් නෑ තමන්ට අවබෝධ වෙලා නැත්නම්.

මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය, තමන්ගෙ ඇඟ සහ සිත, පවතින එකම යි මහා විශාලම දුක්ඛස්කන්ධය. මේකට කවචන්තට ඕනෑ. පොවචන්තට ඕනෑ. නභචන්තට ඕනෑ. සෝදා පවිත්‍ර කරචන්තට ඕනෑ. ලෙඩට බේත් හේත් දෙන්නට වෙනවා. ආරක්‍ෂා කරන්නට වෙනවා. කොයි දේ කළත් නිරන්තරයෙන්ම මේක දුක් ලබා දෙනවා. ජරා දුක්, ව්‍යාධි දුක්, මරණ දුක් ඒවත් ගෙන දෙනවා. ස්වාභාවික වශයෙන්ම මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය තුළින් විශාල දුක් ලබා දෙනවා. මේක ඒකකාන්ත වශයෙන් පවතින එක ම යි දුක කියලා තමන්ට අවබෝධ වෙලා නැති නිසා තමයි මේ පංචස්කන්ධ ලෝකයන්ට ඇලීලා බැඳීලා කටයුතු කරන්නේ. ඒක නිසා තමන් තේරුම් ගත යුතුයි අනිවාර්යයෙන්ම, මේ දුක්ඛේ ඤාණං කියන සම්මා දිට්ඨි අංගය තමන්ගේ සිත තුළ තවම ඇති වෙලා නැහැ නේද කියන කරුණ. මේ අය හිතාපි මොකක් ද මේ දුක කියන එක මම දන්නවා නේද කියලා. එහෙම දැන ගත්තට සම්මා දිට්ඨිය සෘජුවෙලා නැහැ. නිවන් දැකීමට සම්මා දිට්ඨිය අනිවාර්යයෙන්ම ඇති කර ගත යුතු යි.

දුක්ඛ සමුදයේ ඝට්ඨණය

දුක්ඛ සමුදය පිළිබඳ නුවණ. මේකත් සම්මා දිට්ඨියක්. එතකොට දුක්ඛ සමුදය කියන කොට බුදුහාමුදුරුවෝ බොහෝ අවස්ථා වල දී දක්වන්නේ “කතමඤ්ච හික්ඛවේ දුක්ඛ සමුදයං අරිය සච්චං? යා යං

තණ්හා පෝනෝභවිකා නන්දිරාග සහගතා තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දනී, සෙසාපීදං? කාම තණ්හා භව තණ්හා විභව තණ්හා” කියලා. මොකක් ද මහණෙනි දුක්ඛ සමුදය කියන්නේ? නැවත නැවත පුනර්භවය ගෙන දෙන, උපනුපන් ආත්මයක භවයක් භවයක් පාසා ඒකට ඇලීමක් ඇති වන, ඡන්ද රාගයෙන් වෙළී ගිය- (ඡන්දය කියන්නේ කැමැත්ත, රාගය කියන්නේ බැඳීම ඇලීම) යම්කිසි තණ්හාවක් තිබෙනවා නම්, කාම තණ්හාවක් හෝ භව තණ්හාවක් හෝ විභව තණ්හාවක් තිබෙනවා නම් ඒකයි මහණෙනි, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය කියලා කියන්නේ. මේ අය මේ කරුණු අනන්තවත් අහලා ඇති. අනන්තවත් කියවලා ඇති, අනන්තවත් එවැනි දේශනා වලට ඇහුම්කන් දීලා ඇති. නමුත් මේ අයට තේරීලා තිබෙනව ද මේ දුක්ඛ සමුදය කියන්නේ තණ්හාව ය කියලා. නැත්නම් තණ්හාව කියන්නේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය කියලා තේරීලා තිබෙනවා ද? තේරීලා තිබෙනවා නම් මේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයක් වූ තණ්හාව තව තවත් ඇති කර ගෙන තව තවත් දුකම ඇති කර ගන්නට මේ අය පෙළඹෙයි ද? මේ කරුණු මම කියන්නේ තමන්ගේ සිත තුළ තවම සම්මා දිට්ඨිය ඇති වෙලා නැහැ කියන කාරණාව පෙන්වාදීම සඳහා යි.

එතකොට බොහෝ දෙනෙක් මේ ආශා කරන්නේ තමාගේ සැප වේදනාවට, සුඛ වේදනාවට. ඒ සැප වේදනාව හොය හොයා, ඒකට ආශා කර කර, ඒකට ඇලී ඇලී, බැඳී බැඳී කටයුතු කිරීම තමයි මේ කරන්නේ. මේ ආශාව සැප ගෙන දෙන දෙයක් ය, සැපයට හේතු වන කරුණක් ය කියලා මුළාවට පත් වෙලා ලෝක සත්වයා කටයුතු කරන්නේ. නමුත් මේක නිසාම අනන්ත අප්‍රමාණ ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ආදී දුක් ලබා දුන්න ය, ප්‍රේත ලෝක වලට ඇදල දැම්ම ය, සතර අපා වලට ඇදල දැම්ම ය, සංසාර දුකේ නිමග්න කෙරෙව්ව ය, ගිල්ලෙව්ව ය කියලා තමන්ට තේරෙනවා නම්, පැහැදිලිව ම අවබෝධ වෙලා පෙනෙනවා නම්, මේ තණ්හාව තමාගේ සිත තුළ තබා ගත යුත්තක් ද, එහෙම නැත්නම් මේ තණ්හාව සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රහාණය කරලා අයින් කළ යුක්තක් ද කියන එක තමන්ටම පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ඕනෑ.

තං බො පනිදං දුක්ඛ සමුදයං අරිය සච්චං පහාතබ්බං මේ දුක්ඛ සමුදයාර්ය සත්‍යය මහණෙනි, ප්‍රභාණය කළ යුතු යි. මේ අය ප්‍රභාණය කිරීමක් ද මේ කරන්නේ? දිගින් දිගටම තණ්හාවෙන් වෙළී වෙළී, බැඳී බැඳී ඒ තණ්හාවම තව තවත් පෝෂණය කරනවා විනා, තණ්හාව ප්‍රභාණය කිරීමට අවංකවම උත්සාහයක් ගන්නවා ද කියන ප්‍රශ්නය මේ අයම විමසා බැලිය යුතු යි. එහෙම බලන කොට තමන්ට තේරෙන්නට ඕනෑ තමන් තවම දැකලා නැහැ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය ක්‍රියාත්මක වන ආකාරය, තමන් තවම දන්නේ නැහැ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය තුළින් සංසාරයේ දුකක් ම ලබා දෙන බව. එහෙම තේරෙන කොට තමාගේ සිත තුළ සම්මා දිට්ඨිය තවම සර්ව සම්පූර්ණ වශයෙන් තියා යම්තම්වත් ඇති වෙලා නැහැ නේද කියන කරුණ අවබෝධ වෙන්නට ඕනෑ.

දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාය ඝට්ඨාණං

එතකොට මේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය හරියට අවබෝධ වුනා නම්, තණ්හාව නිසා ජාති ජරා ආදී සංසාර දුක් ලබා දෙන බව තමාට තේරෙනවා නම්, මේ තණ්හාව අපි අයින් කරන්නට ඕනෑ, එ සඳහා අනුගමනය කළ යුතු මාර්ගයක් තිබෙනවා, ඒ මාර්ගයේ ගමන් කළ යුතු යි කියන පැහැදිලි ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධයේ පිහිටලා දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාර්ය සත්‍යය වඩන්නේ. ඒ දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපද ආර්ය සත්‍යය තමයි මාර්ග සත්‍යය කියලා බුදුහාමුදුරුවෝ දක්වන්නේ. මේ මාර්ග සත්‍යයේ එක් අංගයක් ගැනයි අපි මේ කථා කරන්නේ - සම්මා දිට්ඨිය. එතකොට ඒ මාර්ග අංග අනිවාර්යයෙන්ම දියුණු කර ගන්නේ නැතුව, ඒ සඳහා උත්සාහ කරන්නේ නැතුව, ඒ සඳහා බලවත් වීර්යයක්, අඛණ්ඩ වීර්යයක් කරන්නේ නැතුව මේ කටයුතු කරන්නේ ඇත්ත වශයෙන්ම අර කලින් කියපු දුක දන්නෙත් නැති නිසා, දුක්ඛ සමුදය දන්නෙත් නැති නිසා, දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං සහ දුක්ඛ සමුදයේ අඤ්ඤාණං නිසා.

එතකොට ඒ මාර්ග සත්‍යය හරියට අවබෝධ කරනවා නම් මේක ම යි මාර්ගය, එසෝව මග්ගෝ නත්ථඤ්ඤෝ වෙන මාර්ගයක් නැහැ කියන පැහැදිලි ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධයේ පිහිටලා, තමන්ට ඒ මාර්ග අංග දියුණු

කිරීමකින් තොරව නිවන් ලබන්නට කවදාවත් බැහැ කියන අවබෝධයේ පිහිටලා, මේ මාර්ග අංග දියුණු කර ගැනීමට කෙනෙක් උත්සුක වෙනවා, උනන්දු වෙනවා, කටයුතු කරනවා. එහෙම කටයුතු නො කර තව තවත් මේ මන්දගාමී ආකාරයෙන් මේ අය කටයුතු කරන්නේ අත් කිසිවත් නිසා නො වෙයි, ඔය කියන ආර්ය සත්‍ය ධර්මයන් පැහැදිලි වශයෙන් දැකලා නැති නිසා. ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස අවබෝධ කරලා නැති නිසා.

දුක්ඛ නිරෝධේ ඝට්ඨාණං

ඊළඟට, දුක්ඛ නිරෝධේ ඝට්ඨාණං. මේ දුක්ඛ නිරෝධය පිළිබඳ නුවණත් සම්මා දිට්ඨියක් කියලා දක්වන්නේ. දුක්ඛ නිරෝධය පිළිබඳ මෙම නුවණ නම් අඩුම වශයෙන් සෝවාන් වත් වෙලා මාර්ග ඵලයකට සිත පත් කර ගන්නට බැරි කෙනකුට ඇති කර ගන්නට බැහැ. ප්‍රායෝගික වශයෙන් එය දකින්නට නම් අනිවාර්යයෙන්ම නිවනට සිත පත් කර ගත යුතු යි. අදත් පුළුවන් සෑම මාර්ග ඵලයක්ම ලබන්නට. මාර්ග ඵල ලබපු අය දැන් ඉන්නවා. "අද කාලේ නිවන් ලබන්නට බැහැ, ධ්‍යාන ලබන්නට බැහැ, මාර්ග ඵල ලබපු කිසි කෙනෙක් නැහැ, ධ්‍යාන ලබපු කිසි කෙනෙක් නැහැ", ආදී වචන අපට ජන මාධ්‍ය තුළින් අසන්නට ලැබෙනවා. ඒ වචන වලට මුළා වන්නට එපා. මුළා වෙලා කටයුතු කළොත් එහෙම මේ නිවන මේ ජීවිතයේ අත් දකින්නට හම්බ වෙන්නේ නැහැ. ඒක නිසා මේ ජීවිතයේ දී ම අත් දකින්නට පුළුවන් නිවන අත් දැකීමට මාර්ග සත්‍යය වැඩිය යුතු යි. එසේ වැඩීමෙන් තමයි නිවන අවබෝධ කරන්නේ. ඒ නිවන් අවබෝධ කළේ නැත්නම් කවදාවත් නිරෝධ සත්‍යය මේකයි කියලා ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් කෙනකුට දකින්නට බැහැ. ඒ නිසා නිරෝධ සත්‍යය පිළිබඳ සම්මා දිට්ඨිය කවදාවත් එවැනි කෙනකුට ඇති කර ගන්නටත් බැහැ. නිකන් ඕනෑ නම් හිතන්නට පුළුවන් "ආ මේ දුක්ඛ නිරෝධයක් කියලා එකක් තිබෙනවනේ, දුකක් තිබෙනවා නම් දුක්ඛ නිරෝධයකුත් තිබෙනවානේ" කියලා. එහෙම ඔය යම්තම් අදහසක් ඇති කර ගන්නට පුළුවන්. එවැනි අදහසක් ඇති වූ පමණින් අපගේ සිත තුළ සම්මා දිට්ඨිය දියුණු වෙලා නැහැ.

සම්මා දිට්ඨිය විස්තර කළ ආකාර අතුරෙන් එක් ආකාරයක් අපි ඔය ප්‍රකාශ කළේ.

කච්චාන/ජන්හ සූත්‍ර වල දැක්වෙන සම්මා දිට්ඨිය

එක් තැනකදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ගෙන් මෙහෙම ප්‍රශ්නයක් විමසනවා කච්චාන කියා භාමුදුරු කෙනෙක්. “සම්මා දිට්ඨි සම්මා දිට්ඨිති හන්තේ වුච්චති, කිත්තාවතා නු ඛො හන්තේ සම්මා දිට්ඨි හෝති?” බුදුරජාණන් වහන්ස, සම්මා දිට්ඨිය යි, සම්මා දිට්ඨිය යි ප්‍රකාශ කරනවා, කෙනකුගේ සිත තුළ කෙතකින් නම් සම්මා දිට්ඨිය පිහිටියා වෙනව ද? ඒකයි අසන ලද ප්‍රශ්නය. ඒකට කදිම පිළිතුරක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ ආකාරයෙන්:

ද්වයනිස්සිකෝ ඛෝයං කච්චාන ලෝකෝ යෙභුයෙයන අත්ථිකඤ්චේව නත්ථිකඤ්ච. ලෝක සමුදයං ඛො කච්චාන යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ යා ලෝකේ නත්ථිතා සා න හෝති. ලෝක නිරෝධං ඛො කච්චාන යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ යා ලෝකේ අත්ථිතා සා න හෝති.

උපයුපාදානාහි නිචේස විනිබ්බෙධෝ ඛෝ 'යං කච්චාන ලෝකෝ යෙභුයෙයන. තඤ්චායං උපයුපාදානං චේතසෝ අධිට්ඨානාහිනිචේසානුසයං න උපේති න උපාදායති න අධිට්ඨාති අත්තාමේ'ති.

දුක්ඛමේව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ඣධමානං නිරුජ්ඣති'ති න කඛ්ඛති, න විචිකිච්චති, අපරප්පච්චයා ඤාණමේවස්ස එත්ථ හෝති. එත්තවතා ඛො කච්චාන සම්මා දිට්ඨි හෝති.

එතකොට එතන සම්මා දිට්ඨිය බුදුභාමුදුරුවෝ විස්තර කරන්නේ මේ ආකාරයෙන්. මේ ලෝකයේ සත්වයෝ කරුණු දෙකක් ඇසුරු කර ගෙන යි ඛොහෝ විට කටයුතු කරන්නේ. අත්ථිකඤ්චේව නත්ථිකඤ්ච ඇති බව සහ නැති බව. මෙතන මේ ඇති බව කියන එකෙයි, නැති බව කියන එකෙයි ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙනවා. මෙතන විශේෂයෙන් ගණන් ගන්නේ ශාශ්වත දෘෂ්ටිය හා උච්ඡේද දෘෂ්ටිය. දිගින් දිගටම පවත්නා වූ

සදාකාලික ආත්මයක් ඇත කියන හැඟීමේ සමහරු පිහිටලා කටයුතු කරනවා ගිය ආත්මයෙන් හිටියා, ආත්ම ගණනකටත් උඩත් හිටියා, අදත් සිටිනවා, මතුටත් සිටිනවා කියලා.

මේ අදහස පළමුවෙන්ම ලෝකයාට ඉදිරිපත් කළේ සාමාන්‍යයෙන් හිතල මතලා නො වෙයි. එම අදහස ලෝකයාට ඉදිරිපත් කළේ ප්‍රායෝගික වශයෙන් භාවනාවෙන් ඉහළ ප්‍රතිඵල ගත්තු හින්දු ආගම් වැනි අන්‍ය ආගම් වල සමථ භාවනාව හොඳින් දියුණු කරපු අය විසින්. ඒ අය භාවනාව හොඳින් දියුණු කළාට පසු පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඥානය උපදවා ගන්නට ලැබුණොත්, ඒ පෙර විසූ කඳ පිළිවෙල දක්නා නුවණින් සමහර විට ඔවුන්ට ඛොහෝ ඇතට බලන්නටත් පුළුවන්. එහෙම දක්ෂ අය සිටිනවා. එහෙම බල බලා, බල බලා, බල බලා යනවා. ඉතින් ඒ අයට ජේතවා පෙර ආත්මයේ සිටියා, ඊට ඉස්සර ආත්මයේ සිටියා, ඊටත් ඉස්සර ආත්මයේත් සිටියා මේ ආදී වශයෙන්. මේ විධියට බලාගෙන බලාගෙන බලාගෙන යන කොට මේක දිගින් දිගට, දිගින් දිගට පැවත ගෙන ආපු සදාකාලික ස්ථිර දෙයක් කියලා එවැනි වැරදි දෘෂ්ටියකට බැස ගන්නවා.

ඒ අයට සමහරවිට පුළුවන් අනාගතයේ උපදින ආකාර දකින්නටත්. එහෙම දකින කොටත් මෙතනින් මැරලා ගිහිල්ලා ඊළඟට මෙහෙම උපදිනවා, ඊට පස්සේ මෙහෙම උපදිනවා කියලා දකින්නට පුළුවන්. එහෙම දකින අය ප්‍රකාශ කළා මේ ආත්මය ශාශ්වත යි කියලා. ආත්මයක් සදාකාලික වශයෙන් පවතිනවා, දිගින් දිගටම සංක්‍රමණය වන ආත්මයක් තිබෙනවා කියන හැඟීමේ පිහිටලා තමයි ඒ දෘෂ්ටිය ලෝකයට පහළ කළේ. ඒක මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක්.

එතකොට ඒ වගේම තමයි 'නත්ථිකඤ්ච' විභව දෘෂ්ටිය. විභව දෘෂ්ටිය කියන එකෙන් අදහස් කරන්නේ මරණින් පස්සේ කිසිම දෙයක් නැහැ, නැවත ඉපදීමක් නැහැ, මැරුණට පස්සේ ඔක්කොම ඉවරයි කියන අදහස. මේකත් භාවනාවෙන් ඉහළ අත් දැකීම් ලබපු අය ඉදිරිපත් කළ එකක්. සිතට නිග්‍රහ කරලා සිත නිරුද්ධ කරන්නට පුළුවන් විවිධ භාවනා ක්‍රම තිබෙනවා. එහෙම කළ අය අසංඥාලය බ්‍රහ්ම ලෝකයේ උපදින්නේ.

අසංඥාලයේ සංඥාවක් නැහැ, සංඛාර නැහැ, වේදනාවකුත් නැහැ, මොනම සිතක් වත් නැහැ, රූපස්කන්ධය පමණයි එහි පවතින්නේ. කල්ප පන්සියයක් පුරාම එලෙස පවතිනවා. එතකොට එයින් පස්සේ නැවත අපි හිතමු මනුෂ්‍ය ලෝකේ ඔහු ඉපදුනා කියලා. ඉපදුනාට පස්සේ ඔහුට භාවනාව දියුණු කරලා පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඥානය උපදවා ගන්නට ලැබුණොත්, ඔහු බලනවා තමාගේ අතීතය දෙස. බලනවා බලනවා බලනවා බලනවා මොකක්වත් ජේන්නට නැහැ. කල්ප පන්සියයකින් එහාට දකින්නටත් ඔහුට හැකිකමක් නැහැ. ඉතිං බලනවා බලනවා බලනවා බලනවා, කොච්චර බැලුවත් මම කියලා කෙනෙක් හිටියා කියලා දකින්නට ලැබෙන්නේ නැහැ. එයින් පස්සේ ඔහු තීරණයකට බහිනවා එහෙනම් අනාගතේටත් එහෙම කෙනෙක් හිටින්නට බැහැ කියලා. මේ විධියට සමථ වශයෙන් භාවනාව දියුණු කරලා ඉහළ ප්‍රතිඵල ලබා ගත්තු අය තමයි ලෝකයාට ඔය වගේ මිථ්‍යා දෘෂ්ටි අදහස් පළ කළේ. බ්‍රහ්මජාල කියලා දීස නිකායේ සූත්‍රයක් තිබෙනවා. ඕනෑ නම් බලන්න. මෙවැනි මිථ්‍යා දෘෂ්ටි හැට දෙකක් ගැන විස්තරයක් එහි දැක්වෙනවා. එතකොට මේ විධියට ඇති බව හා නැති බව ඇසුරු කර ගෙන ලෝක සත්වයා සිටිනවා.

අනෙක් අතට ලෝකේ ඕනෑම දෙයක් ඇතැයි කියන්නටත් බැහැ, නැතැයි කියන්නටත් බැහැ, ඒක නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා ලෝක සමුදයං බෝ කච්චාන යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ යා ලෝකේ නත්ථිතා සා න හෝති කියලා. ලෝක සමුදය විශේෂයෙන්ම පංචස්කන්ධ ලෝකය ඇතිවීමේ හේතුව යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දක්නා මනා නුවණින් දකිනවා නම්, යා ලෝකේ නත්ථිතා සා න හෝති මැරුණට පස්සේ නැවත ආත්මයක් නැහැ කියන එක කවදාවත් ඔහුගේ සිත තුළ පිහිටන්නේ නැහැ. මොකද, අපි හිතමු භාවනාව දියුණු කරලා පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඥාන වගේ දේවල් ඇති කර ගෙන, ගිය ආත්මේ හිටියා, ඊට ඉස්සෙල්ලා ආත්මේ හිටියා ආදී වශයෙන් දකිනවා කියලා. එහෙම දකින කොට ගිය ආත්මවල අපි හිටියේ නැහැ කියලා කියන්නට බැහැ. මේ සමුදය හරියට දකින

නිසයි එහෙම කියන්නට නො හැකි වන්නේ. එහෙම පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඥානය ඇති කර ගන්නට නො හැකි වුනත්, විදර්ශනා භාවනාව දියුණු කරපු කෙනකුට පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයන් ගේ ක්‍රියාදාමය නිසි පරිදි සිදු වන ආකාරය ප්‍රායෝගික වශයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස පෙනී යන විට, අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර ඇති වෙනව ය, සංස්කාර නිසා මෙලෙසින් ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය ඇති වෙනව ය කියන කරුණ පැහැදිලිව පෙනෙන කොට, මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය ඇති වන්නේ මේ ආකාරයෙන් කියලා ඒ සමුදය හරියට දකින කොට, යා ලෝකේ නත්ථිතා සා න හෝති මැරුණට පස්සේ මේ ආත්මය දිගින් දිගටම යන එකක් නො වෙයි, මැරුණට පස්සේ ඔක්කොම ඉවරයි කියන අදහස පිහිටන්නට බැහැ. ඒක ඇති වෙන්නට බැහැ.

ඒ වගේම ලෝක නිරෝධං බෝ කච්චාන යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතෝ, යා ලෝකේ අත්ථිතා සා න හෝති ලෝක නිරෝධය, පංචස්කන්ධ ලෝක නිරෝධය හරියට දක්නා කෙනකුට, නුවණින් හරියට දකින කෙනකුට, සදාකාලික වශයෙන් ආත්මයක් තිබෙනවා කියන හැඟීම පවතින්නේ නැහැ. ලෝක නිරෝධය කියන්නේ පංචස්කන්ධ ලෝක නිරෝධය. ඒක හරියට දකින්නට බැහැ රහත් වෙලා නැති කෙනකුට. රහත් වෙච්චි කෙනකුට විමුක්ත සිතක් තිබෙනවා, සියුම් වූ දැනීම් මාත්‍රයක්. එයින් පරිභාහිරව මතුපිටින් පවත්නා වූ සිතුවිලි පරම්පරාවක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. අර මතුපිට සිතුවිලි හා යට තිබෙන ඉතා සියුම් දැනීම් මාත්‍රය අතර කිසිම සම්බන්ධතාවයක් නැහැ. දෙක වෙන් වෙන් වශයෙන් පවත්නා වූ ධර්මනා දෙකක්. මේ සියුම් දැනීම් මාත්‍රය පවත්නා වූ හේතු තිබෙනවා, පූර්ව ප්‍රතිසන්ධිපතක කර්ම ශක්තිය, ජීවිතින්ද්‍රිය රූපයේ පැවැත්ම, පණ ටිකේ පැවැත්ම ආදී හේතු. මේ හේතු තිබෙන තාක් කල් මේ විමුක්ත සිත දිගින් දිගට පැවත ගෙන පැවත ගෙන යනවා. ඒ හේතු නැති වෙන කොට, ප්‍රාණය නිරුද්ධ වෙන කොට, නැත්නම් කර්මය නිරුද්ධ වෙන කොට මේ සිතක් නිවෙනවා. නිවුනට පස්සේ නැවත ඉපදීමක් ඇති වන්නට තැනක් නැති බව ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස එවැනි කෙනකු අත් දකිනවා. මම මේ සරල වශයෙන් වචනයක් දෙකක් ඒ පිළිබඳව කීවේ. විස්තරයක් නො වෙයි. එතකොට ඔහුට පැහැදිලිව පෙනෙනවා මේ භවයෙන් මේ

දුක ඉවරයි, මේ දුක සම්පූර්ණ වශයෙන් නිරුද්ධ වෙනව ය කියලා. එහෙම දකින කෙනකුට මේක සදාකාලික වශයෙන් තිබෙන දෙයක් ය කියන අදහස කවදාවත් පිහිටන්නේ නැහැ.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා, උපයුපාදාන අභිනිවේස විනිබන්ධෝ බෝයං කවචාන ලෝකෝ යෙභුයොන කියලා. ඒ කියන්නේ මේ ලෝකයේ සත්වයෝ උපය කියන කරුණින් යුතුව කටයුතු කරනවා. උපය කියන්නේ තණ්හාවෙන් දිට්ඨියෙන් මානසෙන් යුතුව කටයුතු කිරීම. උපාදාන වලින් බැඳී, තදින් සිටින අල්ලා ගෙන ඒ වගේම නොයෙක් දේවල් අභිනිවේශ කරමින් කටයුතු කරනවා බොහෝ සත්වයෝ.

තඤ්චායං උපයුපාදානං චේතසෝ අධිට්ඨානාභිනිවේසානුසයං න උපේති, න උපාදියති, නාධිට්ඨාති අත්තාමේති. මනා ප්‍රඥාවකින්, සම්මා දිට්ඨියකින් දකින කෙනා, එවැනි උපය තණ්හා දිට්ඨි මාන උපාදාන ආදී මේ විත්ත සංස්කාර ධර්ම එකක්වත් න උපේති න උපාදියති නාධිට්ඨාති අත්තාමේති මම ය මගේ ය මේ මගේ ආත්මයක් ය කියලා ගන්නේ නැහැ. මේ ඔක්කොම හුදු හේතු ඵල ක්‍රියා දාමයක්. හේතුව නිසා හට ගත් සංස්කාර ධර්ම සමූහයක්. ඇති වෙනවා පවතිනවා නැතිවෙනවා, නැවත ඇති වෙනවා නැවත පවතිනවා නැවත නැති වෙනවා. මෙසේ ඇති වෙමින් පැවෙතිමින් නැති වෙමින් යන හුදු සංස්කාර ධර්මයන් ගේ පැවැත්මක් හැර වෙන මෙතන ආත්මයක් කියලා ගන්නට දෙයක් නැති බව දකිනවා. මේකත් සම්මා දිට්ඨියක්. එතකොට මේ ධර්මතාවයන් පවතින විට ආත්මයක් ඇතැයි කියලා කිව්වත්, ඒ ධර්මතාවයන් නිරුද්ධ වුනාට පස්සේ ආත්මයක් ඇතැයි කියලා කියන්නට දෙයක් නැති බව දකිනවා. ඒක නිසා අත්තාමේති මේ මගේ ආත්මය යි කියලා ගන්නේ නැහැ.

ඔහුට තේරෙනවා මේ උපය උපාදාන ආදී මේ ධර්ම ඔක්කොම සංස්කාර ධර්ම ය, ඒ සංස්කාර ධර්ම ඇති වෙන කොටම දුක්ඛමේව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣති මේ දුකක් ම යි ඇතිවන්නේ, දුකක් ම යි නිරුද්ධ වන්නේ කියලා ඔහු දකිනවා. න කඛ්ඛති, න විචිකිච්චති, අපරජ්ජව්චයා ඤාණමේවස්ස එත්ථ හෝති ඒ

ගැන සැකයක් නැහැ, කිසිම ආකාරයකින් කුකුසක් නැහැ, අපරජ්ජව්චයා ඤාණමේවස්ස හෝති කෙනකු ගෙන් අහල නො වෙයි, තමන්ටම පැහැදිලිව ම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස පෙනෙනවා, මේ සංස්කාර ධර්ම, මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම, මේ නාම රූප ධර්ම ඇති වීම කියන්නේ ඒකාන්ත වශයෙන් දුකක් ය, පවතින්නේ ඒකාන්ත වශයෙන් ම දුකක් ය, නැති වෙනවා කියන්නේ දුකේ නැති වීමක් ය කියලා. ඒ කියන්නේ සංස්කාර ධර්ම ඒකාන්ත වශයෙන් ම දුකක් වශයෙන් ම දකිනවා. ඒ ගැන කිසිම සැකයක් නැහැ. කෙනකු ගෙන් අහලා නො වෙයි අපරජ්ජව්චයා ඤාණමේවස්ස එත්ථ හෝති තමන්ගේ ම අවබෝධයෙන් දකිනවා. එත්තාවතා බො කවචාන සම්මා දිට්ඨි හෝති එතකින්ම කෙනකුගේ සිත තුළ සම්මා දිට්ඨිය පිහිටනවා.

මෙහි දී අපි ඇති බව හා නැති බව කියන අන්ත දෙකටම වැටෙනවා නම් එතන සම්මා දිට්ඨියක් නැහැ. "මම කියලා කෙනෙක් සිටිනවා, මම කියලා කෙනෙක් නැහැ, ආත්මයක් තිබෙනවා, ආත්මයක් කියලා දෙයක් නැහැ" මේ වාගේ ද්වයතාවයන් තිබෙනවා. දෙක දෙක වශයෙන් හිතන ඒවට තමයි ද්වයතාවයන් කියන්නේ. එතකොට මේ ද්වයතාවයන් වලින් ඇත් වෙනවා නම් එතන සම්මා දිට්ඨියක් තිබෙනවා. එක අන්තයකට හෝ යනවා නම් එතන සම්මා දිට්ඨිය නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක වන්නේ නැහැ. ආත්මයක් ඇත කියලා හිතනවා නම් ඒකත් සිතුවිලි ධර්ම ටිකක් ඇති වී නැති වී යාමක්, ආත්මයක් නැත කියලා හිතනවා නම් ඒකත් සිතුවිලි ටිකක් ඇතිවෙලා නැති වී යාමක්. ආත්මය කියන එකත් සිතුවිලි ධර්මයක්. අනාත්මය කියන එකත් සිතුවිලි ධර්මයක්. මෙතන සිදු වන්නේ මොකක් ද? ස්වාභාවික වශයෙන් පවත්නා හේතු ඵල ක්‍රියා දාමයක් තිබෙනවා. රූපස්කන්ධයේ පැවැත්මක් තිබෙනවා, රූපය ඇති වීමේ හේතු තිබෙනවා. වේදනා සංඥා සංස්කාර විඥාන ඇති වීමේ හේතු තිබෙනවා. හේතු තිබෙන තෙක් මේවා තිබෙනවා, හේතු නිරුද්ධ වුනාම නිරුද්ධ වනවා. ඕකයි සම්මා දිට්ඨිය වශයෙන් මෙහි දී දක්වා තිබෙන්නේ. ඇත්ත වශයෙන්ම මෙතන තිබෙන්නේ හේතු ඵල ක්‍රියා දාමයක් ය කියන අවබෝධය කෙනකුගේ සිත තුළ තිබෙනවා නම් ඒක සම්මා දිට්ඨියක්.

සම්මා දිවියේ සුභයේ දැක්වෙන සම්මා දිවිය

අපි තව කරුණක් ගමු. සම්මා දිවිය විස්තර කරනවා මජ්ඣිම නිකායේ තිබෙන සම්මා දිවියේ සුභයේ. සැරියුත් හාමුදුරුවන් ගෙන් විමසනවා, “සම්මා දිවියේ සම්මා දිවියේ ආචාර්ය චූච්චි. කිත්තාවතා නු බෝ ආචාර්ය අරියසාවකෝ සම්මා දිවියේ හෝති, උජුගතාස්ස දිවියේ, ධම්මේ අවෙච්චස්පසාදේන සමන්තාගතෝ ආගතෝ ඉමං සද්ධම්මන්ති” කියලා. සම්මා දිවියේ සම්මා දිවියේ කියලා ඇවැත්ති ප්‍රකාශ කරනවා, මේ ආර්ය ශ්‍රාවකයෙක් විසින් අඩුම වශයෙන් සෝවාන් මාර්ග ඵලය වත් සාක්ෂාත් කරලා, ධම්මේ අවෙච්චස්පසාදේන සමන්තාගතෝ ධර්මයේ නො සැලෙන ශ්‍රද්ධාවක් ඇති කර ගෙන, උජුගතාස්ස දිවියේ මේ සම්මා දිවියේ සෘජු කර ගන්නේ කෙතෙකින් ද? ඕකයි අසන ලද ප්‍රශ්නය. ඒ කියන්නේ යටත් පිරිසෙයින් සෝවාන් ඵලය වත් සාක්ෂාත් කර ගෙන, මේ ධර්මය අවබෝධ කර ගෙන, ධර්මය කෙරෙහි නො සැලෙන ශ්‍රද්ධාවක් ඇතුව උජුගතාස්ස දිවියේ සම්මා දිවියේ සෘජු කර ගන්නේ කෙතෙකින් ද, කෙසේ ද?

සම්මා දිවියේ මා කලින් කීවා කම්මස්සකතා සම්මා දිවියේ සහ විපස්සනා සම්මා දිවියේ කියලා කොටස් දෙකක් තිබෙන බව. විපස්සනා සම්මා දිවියේ ගැන යි මෙතන මේ කථා කරන්නේ. විපස්සනා සම්මා දිවියේ කොටස් දෙකක් තිබෙනවා, එකක් තමයි ලෝකික සම්මා දිවිය, දෙවෙනි එක තමයි ලෝකෝත්තර සම්මා දිවිය. ලෝකික සම්මා දිවියේ කියන්නේ මාර්ග ඵලයක් ලබන්නට පෙර පවත්නා වූ සම්මා දිවිය. ඒක විදර්ශනා සම්මා දිවියක්. ලෝකෝත්තර සම්මා දිවියේ කියන්නේ මාර්ග ඵලයක් පහළ වන අවස්ථාවේ දී ඇති වන සම්මා දිවිය. ලෝකෝත්තර සම්මා දිවියේ දකින්නට පුළුවන් වන්නේ මාර්ග ඵලයක් ඇත්ත වශයෙන්ම සාක්ෂාත් කරලා තිබෙන තියුණු ප්‍රඥාවක් ඇති කෙනකුට. ඥානයක් තිබෙනවා තදා සමුදාගතේ ධම්මේ පස්සනේ පඤ්ඤා පච්චවෙක්ඛණේ ඤාණං කියලා. මාර්ග ඵලයක් ඇති වන විට පහළ වූ නාම රූප ධර්මයන් නැත්නම් පහළ වූ නාම ධර්මයන් දකින නුවණ තමයි පච්චවෙක්ඛණ ඤාණං ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥානය කියන්නේ.

මේ අයට මම උපමාවක් කියන්නම්. අපි හිතමු පැහැදිලි වතුරක් ටැංකියක් වගේ එකක තිබෙනවා. මේකේ මාළු ඉන්නවා, විවිධ මාළුවෝ. එක එක පාට පාට මාළුවන්. අපි කැමක් දානවා මැදට පහළට ගිලෙන්නට ඇතුළට යන්නට. එතකොට හතර වටෙන්ම මාළුවෝ පීනා ගෙන එතෙන්නට එන එක ඇස් ඇති කෙනකුට දකින්නට පුළුවන්. මේ වගේ, තියුණු ප්‍රඥාවක් ඇති කෙනකුට අඩු වශයෙන් සෝවාන් සකාදාගාමී ආදී මාර්ග ඵල ලබලා තිබෙනවා නම් - රහත් අනාගාමී නො වුනත් - ඒ වෙලාවේ කෙලෙසින් නම් සම්මා දිවියේ ආව ද, කෙලෙසින් නම් සම්මා සතිය ආවද, කොයි විධියට ද සම්මා සමාධිය උපකාර වුනේ, ශීලය කොහොම ද උපකාර වුනේ, ඉඤ්ජිය ධර්මයන් කොහොම ද වැඩ කළේ, බොජ්ඣංග ධර්මයන් කොහොම ද වැඩ කළේ කියලා පෙනී යනවා. ඒක දකින්නට පුළුවන්. තදා සමුදාගතේ ධම්මේ පස්සනේ කියන්නේ ඒකයි. ඒ වෙලාවේ පහළ වූ ධර්මයන් දකින නුවණ. මේක හැමෝටම කරන්නට පුළුවන් දෙයක් නො වෙයි. ඉතාම තියුණු, විනිවිද දැකිය හැකි ප්‍රඥාවක් තිබෙන කෙනකුට යි අත් දකින්නට පුළුවන් වන්නේ. එවැනි කෙනකුට පෙනෙනවා ලෝකෝත්තර සම්මා දිවියේ මෙතන මේ විධියට ක්‍රියාත්මක වුනා, ලෝකෝත්තර ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ අංග මෙතනදී මේ විධියට ක්‍රියාත්මක වුනා කියලා. නැති කෙනකුට ඒක අත් දකින්නට බැහැ. මේ සුභයේ දැක්වෙන්නේ ලෝකෝත්තර සම්මා දිවියේ ගැන. ඒ නිසා කෙලින්ම නිවනට යොමු වන දේශනා ටිකක් තමයි ඉදිරියේ දී අපට කරන්නට සිදු වන්නේ.

මේකෙදී කරුණු 16 ක් සැරියුත් හාමුදුරුවෝ ප්‍රකාශ කරනවා. ඒ කරුණු 16 ම කොටස් 5 කට අන්තර්ගත යි. ඒ කියන්නේ කොටස් 5 ක කරුණු යි මේ දහසයක් විධියට විස්තර කරලා තිබෙන්නේ.

- එකක් තමයි කර්ම ගැන ඇදහීම. කර්ම ගැන දැනීම.
- චතුරාර්ය සත්‍ය ගැන දැනීම දෙක.
- ඊළඟට ආහාර 4 ක් තිබෙනවා කබලිංකාර ආහාර, එස්ස ආහාර, මනෝ සංවේතනා ආහාර, විඤ්ඤාණ ආහාර. මේ ආහාර හතර දැනීම, ආහාර සමුදය දැනීම, ආහාර නිරෝධය දැනීම, ආහාර නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දැන ගැනීම.

- ඊළඟට කියනවා ආශ්‍රව දැනීම, ආශ්‍රව සමුදය දැනීම, ආශ්‍රව නිරෝධය දැනීම, ආශ්‍රව නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දැන ගැනීම.
- තව දොළහක් තිබෙනවා. මේ දොළහම පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන්. අවිද්‍යාව දක යුතු යි, අවිද්‍යා සමුදය දක යුතු යි, අවිද්‍යා නිරෝධය දක යුතු යි, අවිද්‍යා නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දක යුතු යි. සංස්කාර, සංස්කාර සමුදය, සංස්කාර නිරෝධය, සංස්කාර නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දක යුතු යි. ඔය විධියට නාම රූප සලායතන එස්ස ආදී සෑම එකක් ම පිළිබඳවත් කරුණු ප්‍රකාශ කරලා තිබෙනවා.

මෙතනදී මේ අය කල්පනා කරන්නට පුළුවන් සම්මා දිට්ඨිය ගැන කියන කරුණු ඔක්කොම මෙතන තිබෙනවා නේද කියලා. ඒක වැරදියි. සැරියුත් හාමුදුරුවෝ එක කරුණක් කීවාට පස්සේ, අනෙක් හාමුදුරුවරු අහනවා තවත් ආකාරයකින් සම්මා දිට්ඨිය විස්තර කරන්න පුළුවන් ද කියලා. පුළුවන් කියලා තව එකක් කියනවා. එතකොට අහනවා තවත් ආකාරයකින් කියන්නට පුළුවන් ද කියලා. පුළුවන් කියලා තවත් එකක් කියනවා. මෙහෙම මෙහෙම කියා ගෙන ගිහින් තමයි කරුණු 16 ක් කීවේ. 16 වෙනි කරුණ කීවාට පස්සේ හමුදුරුවරු ඇහුවේ නැහැ. ඒක නිසා සැරියුත් හාමුදුරුවෝ නිසල වුනා.

සම්මා දිට්ඨිය විවිධ ආකාරයෙන්

මට ඕනෑ නම් ඕකට තව ගොඩක් කරුණු එකතු කරන්නට පුළුවන්.

- (1) සියළුම සංස්කාර අනිත්‍යයි කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්,
- (2) සියළුම සංස්කාර දුකයි කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්.
- (3) සියළුම ධර්ම අනාත්මයි කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්. මේවා ඔක්කොම විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨි.
- (4) ඒ වගේම මේ තමයි පංචස්කන්ධය, මේක තමයි පංචස්කන්ධ සමුදය, මේක තමයි පංචස්කන්ධ නිරෝධය, මේ තමයි පංචස්කන්ධ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්,
- (5) ඒ වගේම මේවා ධාතු හය ය, මේක ධාතු සමුදය ය, මේක ධාතු නිරෝධය ය, ධාතු නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව මේක ය කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්.

- (6) මේවා තමයි එස්සායතන හය, මේ එස්සායතන සමුදය, මේ එස්සායතන නිරෝධය, මේ එස්සායතන නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාවය කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්.
- (7) ඉමේ ධම්මා අභිඤ්ඤායා, ඉමේ ධම්මා පරිඤ්ඤායා, ඉමේ ධම්මා පහාතබ්බා, ඉමේ ධම්මා සච්ඡකාතබ්බා, ඉමේ ධම්මා භාවේතබ්බා ආදී වශයෙන් මේ ධර්ම පිරිසිඳ දක යුතු ය, මේ ධර්ම භාවිතා කළ යුතු ය, මේ ධර්ම ප්‍රභාණය කළ යුතු ය, මේ ධර්ම සාක්කෂාත් කළ යුතු ය කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්.
- (8) යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරෝධ ධම්මන්ති යමිතාක් සමුදය වශයෙන් ඇති වූ ධර්ම තිබෙනවා නම් ඒ ඔක්කොම නිරුද්ධ වී යන ධර්ම යි කියලා දකිනවා නම් ඒකත් සම්මා දිට්ඨියක්.

මේ විධියට කියාගෙන යන්න පුළුවන් මට ගොඩාක්. ඒක නිසා මේ සම්මා දිට්ඨිය ගැන සර්ව සම්පූර්ණ දේශනාවක් කරනවා නම් අවුරුදු 5 ක් වත් ගත වෙනවා. ඒ කියන්නේ මාසයකට දේශනා දෙක දෙක ගානේ කළත් අවුරුදු පහක් වත් යාවි. එවැනි දීර්ඝ දේශනා මාලාවක් කිරීමට නො වෙයි, මේ අයට ප්‍රයෝජනවත් වන දේශනා ටිකක් පමණයි ඉදිරියේ දී කරන්න බලාපොරොත්තු වන්නේ.

එතකොට මෙතනදී සැරියුත් හාමුදුරුවන් ගෙන් අහන ප්‍රශ්නය තමයි ආර්ය ශ්‍රාවකයකුගේ සිත තුළ ධර්මය හරියට අවබෝධ කර ගෙන, ධර්ම ගැන නො සැලෙන ශ්‍රද්ධාවක් ඇති වෙලා, මේ සම්මා දිට්ඨිය කෙතෙකින් නම් ඍජු වෙනව ද කියන එක. සැරියුත් හාමුදුරුවෝ මෙහෙම යි උත්තර දෙන්නේ, "යතෝ බෝ ආවුසෝ අරියසාවකෝ අකුසලඤ්ච පජානාති. අකුසල මූලඤ්ච පජානාති, කුසලඤ්ච පජානාති, කුසල මූලඤ්ච පජානාති. එත්තාවතාපි බෝ ආවුසෝ අරියසාවකෝ සම්මා දිට්ඨි හෝති උජුගතාස්ස දිට්ඨි, ධම්මේ අවෙච්චප්පසාදේන සමන්තාගතෝ ආගතෝ ඉං සද්ධම්මන්ති" මේ අයට නම් මේක ඉතාම සරල කරුණක් වගේ පේනවා ඇති.

අකුසලංච පජානාති	මේවා තමයි අකුසල්,
අකුසල මූලංච පජානාති	අකුසල් මුල් කියන්නේ මේවට ය,
කුසලංච පජානාති	කුසල් කියන්නේ මේවට ය,
කුසල මූලංච පජානාති	කුසල් මුල් කියන්නේ මේවට ය.

කියා දැන ගත්තා නම් සම්මා දිට්ඨිය ඇති වෙන බව යි මෙයින් දක්වෙන්නේ. කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය ගැනයි මෙතන ප්‍රකාශ කරන්නේ.

ඊට පස්සේ කියන පාඨයෙන් තමයි මේකේ තිබෙන ගම්භිරත්‍වය අවබෝධ වන්නේ.

“යතෝ බො ආවුසෝ අරියසාවකෝ ඒවං අකුසලං පජානාති, ඒවං අකුසල මූලං පජානාති, ඒවං කුසලං පජානාති, ඒවං කුසල මූලං පජානාති. සෝ සබ්බසෝ රාගානුසයං පහාය පටිඝානුසයං පටිච්චෝදෙන්වා අස්මිති දිට්ඨි මානානුසයං සමුහනින්වා අවිජ්ජා පහාය විජ්ජං උප්පාදෙන්වා දිට්ඨේව ධම්මේ දුක්ඛස්සන්තකරෝ හෝති.

එත්තාවතාපි බො ආවුසෝ අරියසාවකෝ සම්මා දිට්ඨි හෝති, උජුගතාස්ස දිට්ඨි, ධම්මේ අවෙච්චප්පසාදේන සමන්තාගතෝ, ආගතෝ ඉමං සද්ධම්මන්ති.”

යම් කිසි විටක මේ ආකාරයෙන් අකුශලත් දකිනවා නම්, අකුශල මූලයනුත් දකිනවා නම්, කුශලයත් දකිනවා නම්, කුශල මූලයනුත් දකිනවා නම්, ඔහු විසින් සබ්බසෝ රාගානුසයං පහාය රාග අනුශය සම්පූර්ණයෙන්ම නැති කරලා, පටිඝානුසයං පටිච්චෝදෙන්වා පටිඝ අනුශය සම්පූර්ණයෙන්ම නැති කරලා, අස්මිති දිට්ඨි මානානුසයං සමුහනින්වා අස්මිමානය සම්පූර්ණයෙන්ම දුරු කරලා, දිට්ඨි මාන කියන අනුශයත් සම්පූර්ණයෙන්ම නැති කරලා, අවිජ්ජං පහාය අවිද්‍යාව සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රහාණය කරලා, විජ්ජං උප්පාදෙන්වා විද්‍යාව උපදවා ගෙන, දිට්ඨේව ධම්මේ මේ ජීවිතයේදී ම දුක්ඛස්සන්තකරෝ හෝති දුක කෙළවර කරනවා, රහත් වෙනවා.

එත්තාවතාපි බෝ ආවුසෝ අරියසාවකෝ සම්මා දිට්ඨි හෝති, උජුගතාස්ස දිට්ඨි, ධම්මේ අවෙච්චප්පසාදේන සමන්තාගතෝ, ආගතෝ ඉමං සද්ධම්මන්ති. එතෙකින්ම කෙනකුගේ සම්මා දිට්ඨිය සෘජු වෙනවා.

මේක මම විස්තර කරන්නේ නැහැ අද. කුශල් කියන්නේ මොනවද, අකුශල් කියන්නේ මොකක්ද, කුශල් මුල් කියන්නේ මොකක්ද, අකුශල් මුල් කියන්නේ මොකක්ද කියන එක විතරයි දැන් කියන්නේ. ඒක දැන

ගැනීම තුළින් කොහොමද කාමරාග අනුශය නැති කරන්නේ, පටිඝ අනුශය නැති කරන්නේ, අස්මිමානය නැති කරන්නේ, රහත් වෙන්නේ කොහොමද කියලා අප තේරුම් ගන්නට ඕනෑ.

එතකොට අකුශල කියන්නේ සැරියුත් භාමුදුරුවෝ ප්‍රකාශ කරනවා කයින් කරන අකුශල් තුන යි, වචනයෙන් කරන අකුශල යි, මනසින් කරන අකුශල යි. මොනවද කයින් කරන අකුශල්, මේ අය දන්නවා, මේ බාලාංශ පන්තියක් නො වෙයි, සතුන් මැරීම, සොරකම් කිරීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම. වචනයෙන් කරන අකුශල් මොනවද, බොරු කේලාම් පරුෂ වචන සම්ප්ප්‍රලාප කීම. එතකොට සිතින් කරන අකුශල් මොනවද, අභිජ්ඣා ව්‍යාපාද මිථ්‍යා දෘෂ්ටි. අභිජ්ඣා කියන්නේ දැඩි ලෝභය. ව්‍යාපාද කියන්නේ තරඟව, නුරුස්තාව, අමනාපය ආදී ඔක්කොම දේවල්. මිථ්‍යා දෘෂ්ටි කියන්නේ වැරදි දෘෂ්ටි. මේවා තමයි අකුශල්.

ඕනෑම කුශලයක් කිරීමට හෝ අකුශලයක් කිරීමට හෝ මුල් වන කරුණු කුශල මූල අකුශල මූල කියන්නේ. ලෝභෝ අකුසල මූලං, දෝසෝ අකුසල මූලං, මෝහෝ අකුසල මූලං ලෝභය අකුශල මූලයක්. ලෝභය ඇති වූ විට අකුශල් කරනවා. අකුශල් කිරීමට ලෝභය මුල් වෙනවා. ගහක මුල් වගේ. දෝසෝ අකුසල මූලං ද්වේෂය අකුශල මූලයක්. මෝහෝ අකුසල මූලං මෝහය අකුශල මූලයක්. එතකොට මේ ලෝභ දෝස මෝහ කියන චිත්ත සංස්කාර ධර්ම තමයි අකුශල මූල කියන්නේ.

හැම අකුශලයක්ම කරන විට මෝහය අනිවාර්යයෙන්ම යෙදෙනවා. නො දත්කම මෝඛකම මුළාව. සමහර විට මෝහය පමණක් තනිකරම යෙදෙන අවස්ථාත් තිබෙනවා. ද්වේෂයයි ලෝභයයි දෙක එකවර යෙදෙන්නට හැකිකමක් නැහැ. ද්වේෂය ආවොත් ලෝභය නැහැ. ලෝභය ආවොත් ද්වේෂය නැහැ. අපි හිතමු කෙනකුට සතකු මරා ගෙන කන්නට හිතෙනවා කියලා. මරා ගෙන කන්නට යන කොට ඒ සතා මරන්නේ ආශාවෙන් කියලා මේ අයට හිතෙන්නට පුළුවන්. ඇයි මස් කෙරෙහි ආශාවෙන් කියලා. ඒත් මරණ වෙලාවේ ආශා සිතක් නො වෙයි එන්නේ, ද්වේෂ සිතක් ඇති වන්නේ. ආශා සිතකින් සතකු මරන්නට බැහැ. එතකොට ඒ ලෝභ දෝස මෝහ කියන අකුශල් මූලයන් ගෙන් යුතු වෙලා තමයි මේ අකුශල කර්ම සංස්කාර රැස් කරන්නේ.

එතකොට කුශල කියන්නේ අර කියපු අකුශල් වලින් වෙන් වන එක. දාන, ශීල, භාවනා, පින්දීම, පින් ගැනීම, වතාවත් කිරීම, වෙය්‍යාවච්ච වගේ දේවල් නො වෙයි එහි දී සැරියුත් හාමුදුරුවෝ කුශල් වශයෙන් දක්වලා තිබෙන්නේ, සතුන් මැරීමෙන් වැලකීම, සොරකම් කිරීමෙන් වැලකීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැලකීම, බොරු කේලාම් පරුෂ වචන සම්ඵප්පුලාප වලින් වැලකීම, අභිජ්ඣා ව්‍යාපාද මිථ්‍යා දෘෂ්ටි වලින් වැලකීම. අභිජ්ඣාවට විරුද්ධ එක අනභිජ්ඣාව. ව්‍යාපාදයට විරුද්ධ එක අව්‍යාපාද. මිථ්‍යා දෘෂ්ටියට විරුද්ධ එක සම්මා දිට්ඨිය.

කුශල මූල කියන්නේ මොනවද අලෝභෝ, අදෝසෝ, අමෝහෝ, අලෝභය අදෝසය අමෝහය.

මේ කරුණු ටික හරියට දැන ගත්තු කෙනෙකුට කෙසේ නම් අනාගාමී වෙන්න පුළුවන් ද රහත් වන්නට පුළුවන් ද කියලා සිතලා බලන්න. මොකද, සබ්බසෝ රාගානුසයං පහාය, පටිසානුසයං පටිච්චෝදෙත්වා කියලනේ දක්වන්නේ. කාමරාග පටිස දෙක නැති වෙන්නේ අනාගාමී වෙන කොට. අස්මිති දිට්ඨි මානානුසයං සමුහනින්වා අස්මිමානය සම්පූර්ණයෙන් නිරුද්ධ වෙන්නේ රහත් වෙන කොට.

අපි කුශල මූල ගැනත් ටිකක් දැන් කථා කරමු. ඕනෑම කුශලයක් කරන විට අලෝභ අදෝස අමෝහ යෙදෙන සේ ඒ කුශලය කරන්නට ඕනෑ. මේ කුශල මූල ධර්ම තුනම යෙදිවිචි කුශල් වලට පොත් වල කියනවා ත්‍රිභේතුක කුශල් කියලා. හේතු තුනම සහිත කුශල් කියන එකයි ත්‍රිභේතුක කියන්නේ. එතකොට අලෝභය අදෝසය අමෝහය යෙදුණු ත්‍රිභේතුක කුශලයක් කරන විටත්, කළාට පස්සෙන්, කරන්නට ඉස්සෙල්ලත් මැනවින් සිත පවත්වා ගෙන ගියොත් ඒ ත්‍රිභේතුක කුශලය ත්‍රිභේතුක උසස් කුශලයක් කියලා දක්වනවා. ත්‍රිභේතුක උත්කෘෂ්ට කුශල් කියලා පොත් වල කියන්නේ. කුශලයක් කරන්නට පෙරත් අලෝභයෙන් අදෝසයෙන් අමෝහයෙන් යුතුව මැනවින් සිත පිහිටුවා ගෙන, කුශලය කරන විටත් එලෙසින්ම හේතු තුනම යෙදෙන ආකාරයෙන් ඒ කුශලය කරලා, කුශලය කළාට පසුවත් අලෝභයෙන් අදෝසයෙන් අමෝහයෙන්

යුතුව මැනවින් සිත පිහිටුවා ගත්තොත් ඒක ත්‍රිභේතුක උත්කෘෂ්ට කුශලයක්.

එවැනි කුශලයක් මරණ මොහොතේ දී සිහිපත් වුනොත් සුගතිගාමී ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි විඥානයක් ලැබෙනවා. එවැනි අය ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභීන් යැයි පොත් වල දක්වලා තිබෙනවා. එවැනි ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියකුට පමණයි ගැඹුරු ධර්ම අවබෝධ කරන්නට පුළුවන් වන්නේ, ධ්‍යාන උපදවා ගත හැකි වන්නේ, මාර්ග ඵල ලබන්නට පුළුවන් වන්නේ, තියුණු ප්‍රඥාවක් ඇතිව උපදින්නේ ආදී වශයෙන් එවැනි කරුණුත් පොත් වල සඳහන් වෙනවා. විශේෂයෙන්ම ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබිලා නැත්නම් නිවන් ලබන්නට බැහැ කියන කරුණත් පෙන්වා දී තිබෙනවා.

ඒ නිසා පුළුවන් තරම් දුරට ත්‍රිභේතුක කුශල් කරන්නට ඕනෑ. කුශලයක් කරන විට හේතු තුනම යෙදෙන ආකාරයෙන් කරන්නට ඕනෑ. ඊට අමතරව කුශලයක් කළාට පස්සෙන් ඒ ගැන මැනවින් සිතල සිතලා සතුටු වෙන්නට ඕනෑ. බුදුහාමුදුරුවෝ දක්වලා තිබෙනවා, “කුසලෝ ධම්මෝ කුසලස්ස ධම්මස්ස ආරම්මණ පච්චයෙන පච්චයෝ හෝති” කියලා. කුශලයක් කරලා ඒ කුශලයම නැවත කුශලයක් කර ගැනීම සඳහා අරමුණක් කර ගන්නට පුළුවන්. ඒ සඳහා කුශලයක් කරලා ඒ ගැන නැවත නැවත සිතන්නට ඕනෑ. එහෙම හිතලා සතුටු වෙන්නට ඕනෑ, “අනේ මං හොඳ කුශලයක් කළේ, මෙවැනි පුණ්‍ය ශක්තියක් ඒකෙන් ලැබෙන්නේ, ඒකෙන් මට මේ ආකාරයෙන් මොලොව යහපත ලබා ගන්නට පුළුවන්, නැත්නම් නිවන් සුව ලබා ගන්නට පුළුවන්” මේ ආදී වශයෙන් සිතමින්. එහෙම යහපත් ආකාරයෙන් සිතනවා නම් ඒ කුශලය උත්කෘෂ්ට භාවයට පත් වනවා.

කුශලයක් කරන්නට පෙරත්, කරන විටදීත් යන අවස්ථා දෙකේදී ම අලෝභයෙන් අදෝසයෙන් අමෝහයෙන් යුතුව ත්‍රිභේතුකවම කුශලයක් කළත්, ඒ ගැන පසුව වැරැදි විධියට හිතුවොත් ඒ කුශලය බාල වනවා. උදාහරණයක් වශයෙන් ඒ විධියට දානයක් දුන්නා කියලා සිතමු. දානය ඒ විධියට දීලා “අපරාදේ මෙහෙම වියදම් කළේ, මේක මීට වැඩිය අඩුවෙන් කරන්නට තිබුණා, අපරාදේ මේ අයට මෙහෙම දානයක්

දුන්නේ, නිකන් වැඩක් නැති එකක්, මගේ කාලේ නැති වුනා” මේ ආදී වශයෙන් ඔය විධියට පසුව සිතුවොත් ඒ කුශලය බාල වනවා. ඕමක භාවයට පත් වෙනවා කියලා පොත් වල දැක්වෙන්නේ. හරියට කිරි හැලියකට ගොම ටිකක් දැම්මා වගේ.

මෙවැනි කුශලයක් මරණ මොහොතේ සිහිපත් වුනොත් සුගතියක උපදිනවා. නමුත් ඒ පුද්ගලයා ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියකු නො වෙයි, ද්විභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියෙක්. එහෙමයි පොත් වල කියන්නේ. ඒ කියන්නේ ඔහුට මාර්ග එල ලබන්නත් බැහැ. ධ්‍යාන ලබන්නත් බැහැ. ගැඹුරු ධර්ම අවබෝධ කර ගන්නටත් බැහැ. එහෙමත් පොත් වල දැක්වෙනවා. එතකොට ත්‍රිභේතුක කුශලයක් කලා. ඒ කුශලයම තමයි මරණ මොහොතේ සිහිපත් වුනේ. නමුත් ඒකෙන් ලැබුණු ප්‍රතිසන්ධි විඥානය ද්වි භේතුකයි. ඔය එක කොටසක්.

දෙවෙනි කොටස. ත්‍රිභේතුක නැතුව භේතු දෙකක් සහිතව කුශලයක් කෙනකුට කරන්නට පුළුවන්. අමෝභය යෙදෙන්නේ නැතුව බොහෝ විට කුශල් කරන්නේ බොහෝ දෙනෙක්. ඒ කියන්නේ ප්‍රඥාවෙන් යුතුව නො වෙයි කරන්නේ. ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතුව ඔය කරන්නත් වාලේ පුරුද්දට වගේ කරනවා. එතකොට අමෝභය යෙදිලා නැහැ බොහෝ අවස්ථාවල දී. භේතු දෙකක් විතරයි යෙදිලා තිබෙන්නේ. ඒ විධියට භේතු දෙකක් ඇති කුශලයක් කරලා නිවැරදි ආකාරයෙන් ඒ ගැන හිතනවා. හිතල හිතල හිතලා ඒ ගැන සතුටු වෙනවා. එතකොට ඒක උත්කාෂ්ට භාවයට පත් වෙනවා. එවැනි කුශලයක් දැන් මැරෙන මොහොතේ සිහිපත් වෙනවා. ඒ කුශලයෙන් ඔහු ඉපදෙනවා සුගතියක. ඔහු ද්වි භේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියෙක්.

එතකොට ද්වි භේතුක වශයෙන් ඉපදෙන කුශල කර්ම කොටස් දෙකක් තිබෙනවා. ත්‍රිභේතුක කුශලයක් කරලා බාල කර ගත් කුශලයත්, ද්වි භේතුක කුශලයක් කරලා උසස් කර ගත් කුශලයත්. මේ දෙකෙන්ම ලැබෙන්නේ ද්වි භේතුක ප්‍රතිසන්ධියක්. ඒ දෙදෙනාගේ යම් යම් වෙනස්කම් තිබෙන්නට පුළුවන්. ඉපදුනාට පස්සේ ප්‍රඥාව ආදී කරුණු වල වෙනස් කම් තිබෙන්නට පුළුවන්. ඒ දෙදෙනාටම නිවන් ලබන්නට බැහැ, ධ්‍යාන ආදිය ලබන්නට බැහැ කියන එක තමයි පොත් වල කියන්නේ.

එතකොට දැන් ද්වි භේතුක කුශලයක් කලා. භේතු තුනම යෙදිලා නැහැ. ඒ කුශලය ගැන වැරදි විධියට හිතුවා. වැරදි විධියට හිතුවට පස්සේ මේ කුශලය බාල වුනා. මේ ද්වි භේතුක කුශලයක් කරලා බාල තත්ත්වයට පත් කර ගෙන ඒක මරණ මොහොතේ සිහිපත් වුනා නම්, ඔහුත් සුගතියක උපදිනවා. නමුත් උපදින්නේ ද්වි භේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියෙක් වශයෙන් නො වෙයි, අභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියෙක් වශයෙන්. අභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ලාභියෙක් වශයෙන් උපදින එවැනි අයට උත්පත්තියෙන්ම කලා කරන්නට බැහැ. ඒ අයගේ ඇස් දෙක පේන්නේ නැහැ. ඒ අය අංග විකලයි. කෙලතොලු යි. නැත්නම් ඒ අයගේ මනස හරියට වැඩ කරන්නේ නැහැ. වැටිච්ච තැනම ඔත්පොළ වෙලා ඔහේ ඉන්නවා මොකවත් කර කියා ගන්න බැරුව. අන්න එවැනි තත්ත්ව වලට පත් වෙලා ඉපදිලා සිටින අය උපතින්ම ඒ තත්ත්වය අරගෙන ඇවිල්ලා තිබෙන්නේ ඒ අය කරපු කර්ම ශක්තියේ විපාකයක් වශයෙන්. එතකොට බලන්න කළේ කුශලයක්. ද්වි භේතුක කුශලයක් කළේ. ඉපදුනේ සුගතියක තමයි. අර වැරදි විධියට හිතපු නිසා, ඒ විධියට අංග විකල ආදී තත්ත්වයට පත් වෙනවා කියලා පොත් වල දක්වනවා. මේ නිසා පුළුවන් තරම් දුරට ද්වි භේතුක කුශලයක් කළත්, ඒක ඕමක තත්ත්වයට පත් කර ගන්නට සුදුසු නැහැ. ඒවා උත්කාෂ්ට තත්ත්වයට පත් කර ගත යුතු යි.

හැම විටම ත්‍රිභේතුක කුශල්ම කරන්න ඕනෑ. අලෝභය අදෝසය අමෝභය කියන කරුණු තුනම යෙදිලා කුශලයක් කරන්නට ඕනෑ. උදාහරණයක් වශයෙන් කියමු දානයක් දෙනවා කියලා. දානයක් දෙන කොට දන් දෙන වස්තුව කෙරෙහි කිසිම ආකාරයකින් ලෝභ සිතක් ඇති කර ගන්නට බැහැ. ඇති කරගන්නට සුදුසු නැහැ. ඒ වගේම අනාගත භව වල දී මේ දාන වලින් මේ මේ ආකාරයේ ලෞකික සැප සම්පත් ලැබෙයි, භව බෝග සම්පත් ලැබෙයි කියා ඒවා කෙරෙහි තණ්හාව හෝ ඒවා ලබා ගැනීමේ පරමාර්ථ මොකවත් නැතිව දෙන්නට ඕනෑ. නැත්නම් ලෝභය වංචනික ධර්මයක් වශයෙන් සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන්නට පුළුවන්. ඊළඟට දානයක් දෙන විට අද්වේෂයෙන් යුතුව, මෙමතී

සහගත සිතින් යුතුව ඒක කරන්නට ඕනෑ. දැන් අපි හිතමු තිරිසන් සතකුට යමක් දෙනවා කියලා. තිරිසන් සතකුට වුවත් යමක් දෙන කොට 'අනේ මේ තිරිසන් සතා සුවපත් වේවා' කියන අදහසක් පෙරටු කර ගෙන ඒ දානය දෙන්නට පුළුවන්. නැති බැරි කෙනකුට හරි, යාවකයකුට හරි, ඕනෑම කෙනකුට දෙන විට 'අනේ මොහු සුවපත් වේවා' කියන අදහසක් එකතු කර ගෙනම දෙන්නට පුළුවන් නේද නිකම්ම ඔහේ දෙනවට වැඩිය. එතකොට මෙමතියකුත් එකතු වෙව්ව නිසා ඒ කුශලය උසස් භාවයට පත් වෙනවා. ඊළඟට ඒකෙන් ලැබෙන කර්ම ඵල ගැන මේ විධියටයි මේකේ විපාක ශක්තිය ලැබෙන්නේ යන අවබෝධයක් ඇතිව, ඒ වගේම මේ කුශලාකුශල රැස්වීමක් හැර කර්ම රැස් කරන මම කියලා කෙනෙක් නැහැ ආදී වශයෙන් නිවැරදි අවබෝධයක් ඇතුව ඒ කුශල කර්මය කරනවා නම්, එහි දී අමෝහය යෙදෙනවා, ප්‍රඥාව යෙදෙනවා. මේ විධියට අලෝභ අදෝස අමෝහ කියන කුශල මූල ධර්මයන් තුනම යෙදෙන්නට ඕනෑ.

දැන් මේ අය කුශල මූලත් දන්නවා, අකුශල මූලත් දන්නවා, කුශලේ කියන්නේ මොනවද කියලත් දන්නවා, අකුශලේ කියන්නේ මොනවද කියලත් දන්නවා. මේවා දැන ගත්තට පස්සේ දැන් මේ අයට පුළුවන් ද රාග අනුශය නැති කරන්නට, පටිස අනුශය නැති කරන්නට, අස්මි මානය සම්පූර්ණයෙන් නිරුද්ධ කරන්නට, අනාගාමී වෙන්නට, රහත් වෙන්නට. එහෙම නම් ඇයි සැරියුත් හාමුදුරුවෝ මේ කරුණ දැන ගත් විට එහෙම වෙනවයි කියලා කීවේ? මෙතනදී මේ කථා කරන්නේ විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨිය ලෝකෝත්තර පැත්තෙන්. විදර්ශනා ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය යි මේ ආකාරයෙන් මේ කථා කරන්නේ.

මේ කරුණු දැන ගැනීම තුළින් කොහොමද අනාගාමී වෙන්නට පුළුවන් වන්නේ, කොහොමද රහත් වන්නට පුළුවන් වන්නේ කියන කරුණ ඊළඟ දවසෙදී යි අපි කියන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ.

මේ සූත්‍රයේ කරුණු 16ක් තිබෙනවා. ඒ 16න් අද ඔය එකක් ගැන හැඳින්වීමක් කළේ. ඉතිරි ඒවා ගැන විස්තර ඉදිරි දේශනා වල දී

ඉදිරිපත් කරනවා. ඒ විස්තර අනුව හරියට කටයුතු කළොත්, ඒ එක් එක් දේශනාවක් තුළින් වුවත් කෙනකුට නිවනට සිත පත් කර ගන්නට පුළුවන් වේවි. ඒ 16 ආකාරය විස්තර කරන හැම විටම උන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා ඒ කරුණු හරියට දකින විට කාමරාග අනුශය, පටිස අනුශය, මාන අනුශය, දිට්ඨි අනුශය ආදිය සම්පූර්ණයෙන් නැති කරලා මේ ජීවිතයේදීම දුක කෙළවර කළ හැකි බව. ඒක නිසා ඒ විධියට කටයුතු කිරීමෙන්, මේ අයගේ සති සමාධි ප්‍රඥා දියුණු වෙලා තිබෙනවා නම් මේ අයටත් නිවන් දකින්නට පුළුවන් වේවි.

සාරාංශය

මේ දක්වා කියපු කරුණුවල කෙටි සාරාංශය දැන් කියලා මේ දේශනාව නිම කිරීමට යි බලාපොරොත්තු වන්නේ.

අද අපි කථා කළේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පළමුවෙනි අංගය ගැන, සම්මා දිට්ඨිය. ඒ සම්මා දිට්ඨිය ආදී ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සියළුම අංග තමා විසින්ම දියුණු කර ගත යුතු යි, තමා විසින් ම අවබෝධ කර ගත යුතු යි. සම්මා දිට්ඨිය ගැන මං මේ කියන කරුණු මතක තබා ගත්තට, ඒක තේරුණාට තමන් ඒවා අවබෝධ කර ගත්තා කියලා හිතන්නට එපා. ඒක නිසා ඒ අවබෝධය ඇති කර ගන්න. අවබෝධය ඇති කර ගත්තම තමන්ටම පුළුවන් වෙනවා සම්මා දිට්ඨිය සෘජු කර ගැනීමට.

සම්මා දිට්ඨිය කියන්නේ ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැකීම. නැත්නම් යහපත් දැකීම, නිවැරදි දැකීම. සම්මා දිට්ඨියේ ප්‍රධාන කොටස් දෙකක් තිබෙනවා. කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය සහ විපස්සනා සම්මා දිට්ඨිය. කර්ම ඵල ගැන එකක්. අනිත් එක විදර්ශනාව පිළිබඳව. විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨිය තුළින් තමයි මේවා අනිත්‍යයි දුකයි අනාත්මයි, මේවා කෙරෙහි කලකිරිය යුතු යි, නො ඇලිය යුතු යි, මේවා ඔක්කොම පහකළ යුතු ධර්ම, මේ දුක්ඛ සත්‍යය මේ සමුදය සත්‍යය මේ මාර්ග සත්‍යය ආදී කරුණු ඔක්කොම දකින්නේ. මෙතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැහැ මේවා ස්කන්ධ ධර්ම විතරයි, මේවා සංස්කාර ධර්ම විතරයි, මේවා මේ මේ හේතූන් නිසා හට ගන්නා ඵල ධර්ම, මේ හේතූන් නැති වන කොට

මේ ඵල ධර්ම නිරුද්ධ වෙනවා. ආදී කරුණු ඔක්කොම විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨියට යි අන්තර්ගත වන්නේ. නිවන් දැකීමට අවශ්‍ය සෑම අවබෝධයක්ම විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨිය කියලා තේරුම් ගන්න.

ඒ විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨියෙන් කොටස් දෙකක් තිබෙනවා. ඒ දෙකෙන් එකක් තමයි ලෝකික වශයෙන් ඇතිවන සම්මා දිට්ඨිය. අනිත් එක තමයි ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය. ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය කියන්නේ මාර්ග ඵලයක් ලබන අවස්ථාවේ දී ඇති වන සම්මා දිට්ඨි මාර්ග අංගය. ඒක ගැනයි සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රයේ දී කරුණු දැක්වෙන්නේ.

සම්මා දිට්ඨිය විස්තර කරන බොහෝ අවස්ථා වල දී බුදුහාමුදුරුවෝ පෙන්වා දී ඇත්තේ දුක, දුක ඇති වීමේ හේතුව, දුක නැති කිරීම සහ දුක නැති කිරීමේ මාර්ගය පිළිබඳ නුවණ සම්මා දිට්ඨිය කියලයි. ඒ ගැන යම්තම් සරල හැඳින්වීමක් කළා.

තවත් අවස්ථාවක දී සම්මා දිට්ඨිය විස්තර කර ඇත්තේ මෙලෙසින්.

ශාශ්වත දෘෂ්ටි, උච්ඡේද දෘෂ්ටි කියන දෘෂ්ටි දෙකටම පැමිණෙන්නේ නැතුව, මේවා හේතූන් නිසා හට ගන්නා ඵල ධර්ම, මම නො වෙයි මගේ නො වෙයි, ආත්ම නො වෙයි, කියන හැඟීම ඇති කර ගෙන, මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇතිවීම ම දුකක් ය, පැවතීම ම දුකක්ය, දුකක් ඇති වීමක් දුකක් නැතිවීමක් හැර වෙන දෙයක් මෙතන නැහැ කියලා, න කඛ්ඛති, න විචිච්චති, අපරප්පච්චයා ඤාණමේවස්ස එත්ථ හෝති කිසිම සැකයක් නැතුව, කිසිම කුකුසක් නැතුව, කිසිම සංකාවක් නැතුව තමාගේම සිතට මැනවින් අවබෝධ වෙලා පෙනී යනවා නම් ඒක සම්මා දිට්ඨියක්. මේකත් විදර්ශනා සම්මා දිට්ඨියක්.

ඊළඟට සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රයේ තිබෙන කරුණු 16 ක් කොටස් පහකට වෙන් කරලා පෙන්නුවා. එකක් තමයි කර්ම ගැන දැන ගැනීම, දෙවන එක තමයි චතුරාර්ය සත්‍යය ගැන දැන ගැනීම, තුන්වෙනි එක තමයි ආහාර වර්ග හතර ගැන දැන ගැනීම, ඊළඟට ආශ්‍රව ධර්ම හතර ගැන දැන ගැනීම, ඊළඟට පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයන්ගේ අංග දොළහ දැනීම. සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳ සියළුම කරුණු මෙහි අන්තර්ගත වී තිබෙනවා කියලා නො සිතිය යුතු යි. තව බොහෝ කරුණු තිබෙනවා.

මෙම සූත්‍රයේ පළමුවෙන්ම දක්වා ඇත්තේ, කුශල, කුශල මූල, අකුශල, අකුශල මූල දැන ගැනීම සම්මා දිට්ඨිය බව යි. එහෙම දැන ගත්තට පස්සේ රාග පටිස මාන ආදී අනුශය ධර්මයන් නැති කර මේ ජීවිතයේ දී ම දුක කෙළවර කළ හැකි බවත් එහි දැක්වෙනවා. මෙහි අකුශල් වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ කයින් සිතීන් වචනයෙන් කරන වැරදි කිරීම යි. ඒවායින් වෙන් වීම කුශල්. කුශල මූල කියන්නේ අලෝභ අදෝස අමෝහ. අකුශල මූල කියන්නේ ලෝභ දෝස මෝහ. මේ දක්වා කියපු කරුණු වල කෙටි සාරාංශය ඒකයි.

ලෝභ දෝස මෝහ. අලෝභ අදෝස අමෝහ ඒ වගේම කුශල් අකුශල් ආදී කරුණු දැන ගැනීම තුළින් නිවන් ලබන්නට පුළුවන් වන්නේ කොහොමද කියන එක ගැන ටිකක් හිතල බලලා එන්න.

හොඳයි, එහෙම නම් මේ අනුව කටයුතු කිරීමෙන් මේ අයටත් මේ ජීවිතයේ දී ම සම්මා දිට්ඨිය සෘජු කර ගැනීමට හැකියාව ලැබේවා, ඒ සම්මා දිට්ඨිය තුළින් දැකිය යුතු දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය, නිරෝධ සත්‍යය, මාර්ග සත්‍යය ආදී චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කර ගන්නට හැකියාව අත් වේවා, එසේ අත්වීම තුළින් මේ ජීවිතයේ දී ම නිවනින් සැනසීමට, මේ දුක කෙළවර කර ගැනීමට වාසනාව ශක්තිය උදාවේවා කියලා ආශිංසනය කරමින් මේ දේශනාව අප දැන් නිම කරනවා.

නිවන් සුවම අත්වේවා !